

VZDĚLAVACÍ KNIHOVNA KATOLICKÁ.

POŘÁDÁJÍ:
Dr. JOS. TUMPACH. * Dr. ANT. PODLAHA.

—•• Se schválením ••—

nejd. kníž. arc. Ordinariátu v Praze ze dne 22. května 1896 čís. 4884

SWAZEK XXXII.

SWAZEK XXXII.

ODBOJ BROUMOVSKÝCH.

V PRAZE 1904.

Majitel: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství
V. Kotrba.

ODBOJ BROUMOVSKÝCH.

NAPSAL

P. VAVŘINEC WINTERA, O. S. B.

V PRAZE 1904.

CYRILLO-METHODĚJSKÁ KNIHTISKÁRNA A NAKLADATELSTVÍ V. KOTRBA.

Úvod.

Po celém vzdělaném světě utkvěla domněnka, že uzavření kostelíka broumovského zavdalo r. 1618 spolu nejbližší příčinu k vypuknutí neblahého povstání českého, z něhož tolik zla pošlo pro celou Evropu. Domněnku tuto vpustil do světa protestantský kronikář Pavel Skála ze Zhoře, jenž však v Broumově jak živ nebyl a celé své příběhy dosti strannicky vypisuje. Historik Gindely, jenž se první zevrubně dobou předbělohorskou zabýval, vycítil zcela správně a též vyjádřil otevřeně, že kostel broumovský vůbec ani uzavřen nebyl. *) Gindely však neměl tolik poctivé vůle, aby důsledně omyl onen z historie odstranil; učebnice jeho, dávno po onom vyjádření na světlo vydané, hlásají všemu světu, že kostel broumovský opatem Selendrem byl uzavřen, ba v jednom vydání dokonce se tvrdí, že byl zbořen. Celá postava opata Selendra jeví se ve světle líčení Gindelyova tak, jak jej rozkvašená mysl protestantů tehdejších strannicky kreslila.

Pisatel těchto řádků odvážil se roku 1894 na základě pramenů nepovolanějších, totiž pozůstalosti Selendrovy a zdejších současných zápisků katolických i nekatolických, sestaviti celé dějiny hnutí broumov-

*) Geschichte d. böhm. Aufstandes I. 248.

ského a uveřejniti je. *) Záleželo mi hlavně na tom, poukázati na pravé pohnutky odboje Broumovských, jež nebyly vlastně ani náboženské, a tím očistiti památku muže-mučedníka, jakým byl opat Selender. Zároveň upozornil jsem na to, že broumovský kostelík ani uzavřen nebyl, leda dlouho po bitvě bělohorské, když byla již katolická reformace v plném proudu. Česká veřejnost tehda mých vývodů si skorem nepovšimla. Jen pan professor dr. Winter ve svém díle: »Život církevní v Čechách« zregistroval mé mínění, ale postavil ihned proti mně starého Skálu. Na str. 269. dílu I. praví: »P. Wintera v Mittheil. XXXII. tvrdí, že opat nedal kostela zavřítí, zavřen prý byl teprve r. 1622. Ale víme, kterak místodržící právě na tom zakládali jistý škodný plán proti defensorům, poněvadž doufali, že defensoři navedou Broumovské, aby strhli císařské pečeti s chrámu; viz Skála Hist. II. 13.« Byl jsem tedy odbyt. Za to redakce vídeňského odborného časopisu »Institut für österr. Geschichtsforschung« práci moji s plným uznáním postavila mezi hlavní prameny historie předbělohorské a tím též stanovisko moje schválila.**)

Pokus můj, vyvrátiti mylnou domněnku o zavření kostela broumovského, dožil se znamenité podpory novou publikací dra. Köpla, ředitele archivu místodržitelského. Našel se totiž původní dokument, jenž zcela určitě a jasně svědčí, že kostelík broumovský ani zapečetěn ani uzavřen nebyl. Je to relace komisařů do Broumova poslaných, jež popisuje zevrubně, co se v Broumově tehda událo.***) Na základě nové této publikace Köplovy a několika nových doplňků dřívější mé práce uveřejnil jsem roku 1903 článek: »Braunau und der dreissigjährige Krieg« v gymnasiálním programu broumovském (1902—1903). Jelikož článek tento opět musil býti psán německy, česká veřejnost málo se o něm dověděla; proto odhodlal jsem se k žádosti redakce této knihovny, podati vy-

*) Mittheil. f. Gesch. d. D. XXXI. a XXXII.

**) Viz referát profesora Hubra v ročn. XV.

***) Festschrift des Vereines f. Gesch. d. Deutschen i. B. 1902.

líčení celého toho hnutí protestantského v rouše českém. Při tom podotýkám, že nepřekládám žádnou ze svých dřívějších prací, ale že podávám mnohé podrobnosti, jež mi v rouše německém podati nebylo ani možno. Kde neudávám pramenů, čerpám z archivu břevnovského neb broumovského; jinak se práce hlavně zakládá na výpiscích z archivu *rajhradského*, kdež pozůstalost opata Wolfganga Selendra se chová. Zemřel, vyštván ze země České, na Moravě poblíže kláštera rajhradského.

Dnes v Broumově opět stojí kostel lutheránský, ovšem na jiném místě; dnes opět občanstvo broumovské se podněcuje k odboji, dnes z úst pastorů a kazatelů lutheránských zrovna chrlí se nadávkami proti katolické víře. Viděl jsem ze svého okna — kostel lutheránský stojí zrovna pod návrším klášterním — kterak při kladení základního kamene na sv. Trojici r. 1902 pět kazatele lutheránského se zdvihala proti klášteru, baště to katolictví broumovského, slyšel jsem vášnivá jeho slova až do svého pokoje; vzkříšena bude prý obec evangelická v Broumově, pročez kostel má se jmenovati »Auferstehungskirche«; Broumov prý byl državou lutheránskou a jen mocí byl prý jim odňat kostel pracně vystavěný. Ovšem, starý kostelík u brány městské byl pracně vystavěn, neboť musilo se naň sbíratí ve Slezsku, Brandebursku, Sasku, Lužici a j.; to již nynější snadněji postaven, totiž — na dluh. Tehda to byl vzdor proti vrchnosti, osobní msta, jež kostel postaviti si umínila; dnes jej postavila politika protirakouská, všenněmecká: náboženství nebylo ani tehda ani dnes pravou pohnutkou, nýbrž jen vnější záminkou. Tehda, před 300 lety, existovala sice jakási obec evangelická v Broumově, ale nebyla to obec městská sama, nýbrž smečka osobních nepřátel opata Selendra, lidiček, kteří s dřívějším opatem byli velice za dobře, pokud jim totiž tento otevíral své sklepy a měšce. Dnes je zde protestantů asi jedno sto — v celém okrese broumovském sotva dvě stě. Jsou to většinou úředníci tovarní, za svým povoláním sem přibylí; odpadlíků jest za celou tu dobu hnutí »Los von Rom« sotva 40 osob.

Zjevno z toho, kterak zbytečný, kterak vášnivě tendenční je právě dostavěný chrám. Když byl minulého podzimu dne 8. září slavnostně otevřen, bylo zde 42 pastorů z říše, množství diváků zvědavých, ale skutečných evangelíků broumovských pramálo. A opět se zdvihala pěst proti klášteru, opět se volalo : »Broumov byl kdysi lutheránským, musí se jím opět státi.« Pastor Kinzenbach při hostině vášnivě zvolal : »Vy, Němci broumovští, jste bázlivci, neboť se třesete více před broumovským klášterem než před Bismarkem a Pánem-bohem.« Stala se tehda divná příhoda. S věže kostelíka vlaje hlavní prapor, ovšem v trikoloře všenněmecké. Tu přijíždí kočár a v něm hlavní podporovatel vůkolních evangelíků, princ Šaumburg Lippe z Náchoda. Pán tento mocným svým vlivem u dvora vymohl povolení stavby zdejšího evangelického kostela i ustanovení vikáře Kinzenbacha, jakožto kazatele broumovského. Princ sestoupiv s kočáru, shlídne všenněmecký prapor i dává si vyvolati zdejšího notáře, dávného svého známého a rodilého lutherána Čecha ; tomuto vytýká, co že má politika činiti s náboženstvím ? Ať prapor ihned se odstraní. Notář vyhýbavě odpovídá a v rozpacích chvátá pro pana Kinzenbacha. Tomuto princ žádost svou opakuje. Pan Kinzenbach, důvěrný přítel a náhončí Wolfianů, krátce a energicky odpovídá, to že on nikdy neudělá. Prapor všenněmecký vlaje dál — a pan protektor protestantů odjíždí rozlobeně, ani do kostela nevstoupiv. Prapor všenněmecký na kostelíku na dluh postaveném pro necelé sto evangelíků broumovských a odvracející se orthodoxní protestant — výmluvněji nemůže hlásati žádný řečník o pravých pohnutkách vystavění tohoto chrámku.

1. Mravní stav v Broumově a první počátky lutheránství.

Pravé pohnutky historických činů a událostí hledati jest a zůstane nejdůležitějším úkolem dějepisu. Náboženský zápas protestantů broumovských kotví sice ve všeobecném tehdejším proudu časovém; lze však dokázati, že tohoto proudu časového bylo v Broumově zneužito několika opportunisty k osobní mstě. Zápalu náboženského zde nebylo, za to tím více vzdorovitosti, vášní, rvaček hospodských a pouličních, osočování a podněcování, chvástavých a lživých denunciací. I mezi sebou lutheráni broumovští měli půtky a šarvátky do krve. Znemravnělost na Broumovsku v době císaře Maxmiliána a Rudolfa byla hrozná. V městském archivu chová se soudní kniha zločinců, z nížto vidno, že od roku 1570 do 1626 neméně než 61 poprav na hrdle vykonáno bylo. Vraždy, krádeže, rvačky, lupičství, krvesmilství, paličství — vše to bylo zde zastoupeno. Osm z jmenovaných zločinců bylo upáleno, šest jich na kole lámáno, 29 mečem sřato a ostatní oběšeni. Jediného roku 1605 bylo popraveno šest osob, mezi nimi pět vrahů; roku 1607 popravena matka, jež tři své děti zavraždila, a otec, jenž žil se svou vlastní dcerou v hříšném poměru. Roku 1606 dne

26. února visela na šibenici mrtvola jakéhosi vraha Kahlera; luza broumovská z neznámých příčin mrtvolu zohavila; utnuvši pravou ruku a pravé ucho, a vyříznuvši srdce z útrob. Surovostí podobných dělo se denně. V hostinci u jakéhosi Hanuše Johna byly rvačky na denním pořádku, a ob čas končily vraždou.

Kněžím spíláno na ulici, házeno na ně kamením. Po opatovi dokonce stříleno a neukazoval-li se, dělávali si uličníci broumovští kratochvíli tím, že vycpali panáka slaměného, pověsili jej na šibenici a křičeli: toť jest Wolfgang opat! Aneb namalovali paškvily na vrata klášterní a znečišťovaly tyto lejnem. R. 1594 dopsal vratislavský biskup Ondřej opatu broumovskému, stěžuje si, že po okolí broumovském probíhá mnoho luzy, jež napadá cestující a olupuje je; ať zjedná opat opravu.

Toť jen malý a povrchní důkaz, jaká znemravenlost panovala zde v době předbělohorské. Všecky tyto zprávy máme z archivu městského. Ještě nepříznivěji o surovostech luzy broumovské vypravují zprávy archivu klášterního, z nichž některé během vypravování našeho ke slovu se dostanou. Nebylo ovšem mnohem lépe i v jiných městech a krajinách. Století XVI. bylo stoletím rozpustilým, nevázaným, jaksi předzvěstí kruté metly Boží, která válkou třicetiletou na lidstvo skutečně dopadla; bývá tak v dějinách povždy, že pýcha předchází pád.

Katolické území broumovské, již od časů Přemysla Otakara v rukou břevnovského kláštera jsoucí, pevně odolalo husitství i kališnictví. Když však německý lutheranismus jal se hlavně po městech německočeských šířiti se, když Kadaň již r. 1530, Litoměřice asi roku 1536, Teplice asi touže dobou, taktéž Fridlandt, Liberec a jiná německá města naklonila se k protestantství, tu nemohl Broumov tak snadno býti ušetřen. Byli to hlavně zdejší soukenníci, kteří v živém obchodním spojení s jinými městy jsouce, novoty Lutherovy dosti záhy přinesli do města.

Města slezská již v třicátých letech měla majoritu lutheránskou, taktéž hrabství kladské. Kolem r. 1550 nebylo kromě Vamberic v sousedství brou-

movsko-kladském ni jediného faráře katolického;*) nebylo tudíž divu, když i v Broumově knihy lutheránské, ovšem potajmu, se četly, když tu a tam kočující kazatel ze Slezska přišel a podporován jsa soukennickou chasou kázání o nové evangelické svobodě měl. Opatové Matěj (1537—1553) a Jan III. (1553 až 1575) dojista bděli ostražitě, aby novoty na klášterním majetku nešířily se, ale přišli časové zlí, kde nedostávalo se naprosto kněžstva. Již za jmenovaného Jana III. hrnuli se Poláci do Čech, také do Broumovska, a z těch nebyli všichni hodni své důstojnosti. Ještě hůře bylo za opata Martina II. Pravdovice (1575—1602), jenž ke konci opatování svého nad dalším trváním staré břevnovské nadace sv. Vojtěcha dokonce zoufaje již ani kandidátů nepřijímal a jen s několika přáteli ze statků klášterních hodně mnoho vyzískati hleděl. Farářové byli cizinci pochybné pověsti, mnohdy ani snad vysvěceni, v konventě nebylo ke konci století XVI. mimo opata žádného člena, někdy jen jeden kněz s několika laiky. Ký div, že se novoty lutheránské dostaly do Broumova? Počínají zde roku 1540; toho roku máme bezpečné zprávy, že broumovští soukenníci pozvali si kočujícího kazatele. R. 1564, když papež Pius IV. dovolil indifferentní kalich, váhal opat Jan prohlásiti dotyčné breve, arcibiskup Brus však vyslovil přání, aby bez okolků breve bylo na Broumovsku čteno, jen že se má katolické stanovisko přesně vytknouti (přípis 24. srpna 1564). Tu se soukenníci šmahem ohlásili, že budou přijímati pod obojí. Ukázalo se též, že měli protestantských knih hojnost.

Od r. 1564 podávalo se tedy ve farním kostele broumovském pod obojí. Farářové však byli katolíci, taktéž většina občanstva. Když pak r. 1575 Maximilian, zrušiv kompaktáty, povolil t. zv. českou konfessi, počali broumovští soukenníci v kostelíku u Panny Marie v předměstí odbývati samostatné pravidelné schůze a bohoslužby.

*) Srov. časopis Vierteljahrschrift f. Gesch. d. Grafschaft Glatz IV. 16. 17.

R. 1581 stal se na žádost broumovských protestantů farářem zdejší jakýsi Šalomon, jenž brzo na to zevně k lutheránství přestoupil, ač byl opatem dosazen. Šalomon učiněn ihned kazatelem u P. Marie v předměstí a byl tudíž prvním duchovním správcem lutheránů broumovských. Jeho nástupcem ve fáře katolické stal se Martin Kirštein, jež sám arcibiskup byl doporučil (1586).

Opat Martin ihned po odpadnutí Šalomonově oznámil věc arcibiskupovi, jenž Šalomona k sobě do Prahy povolal. Šalomon však nešel, nýbrž s velkou okázalostí a troufalostí kázal při osvojeném kostelíku P. Marie dále, a sice čím dál tím radikálněji. Pobuřoval jak mohl proti katolíkům, zejména proti klášterní vrchnosti, zval se farářem broumovským a přijímal jakožto takový plat. Opat nemaje prostředků jiných oznámil všecko počínání Šalomonovo císaři. Ihned se objevil v Broumově posel s reskriptem císařským, v němž Broumovským přísně poručeno, aby Šalomona propustili. Tu se nejrozkvašenější z posluchačů Šalomonových shlukli a bouřice táhli proti zámku-klášteru, chtějíce opata zajmouti. Klášter však byl dobře opevněn a zatarasen, takže s nepořízenou se vrátili.

Tím však otevřen a zahájen odboj Broumovských. Řeči Šalomonovy podněcovaly mysl občanů lutheránských tou měrou, že chování jejich možno nazvati již nyní ustavičnou vzpourou. Došlo ještě r. 1586 a pak r. 1587 k mnohým násilnostem mezi úředníky vrchnostenskými a soukenníky, mezi opatem a jeho poddanými. Poměr obou stal se již nyní tak napnutým, že z toho povstal proces. Projednání procesu toho dělo se při královské komoře v Praze.

2. Proces r. 1587 u král. komory české vedený.

Leží před námi objemný opis protokolu z komorního soudu (fol. 92. pří sročených), z něhož především vysvítá, že žalující stranou byli Broumovští. Podali totiž k císaři suppliku o desíti bodech, suppliku

to velmi troufalou a po velké části na lživých neb zkomolených faktech se zakládající. Pro zajímavost klademe ji sem doslova: »Jakož jest Jeho Milost císařská Pán náš nejmilostivější starší obecní i všecku obec města Broumova skrze supplikací Jeho Milosti podanou s velebným knězem Martinem, opatem kláštera břevnovského a na Broumově sročiti ráčil, kdež strany před jeho Milosti stojíc jest předkem od vyslaných od starších obecných města Broumova dán ku přečtení o dklad jeho Milosti z minulého soudu mezi stranami učičenný. A při tom supplikací jich v sobě zavírá předně toto: že oni starší obecní i všecka obec města Broumova při tom svém na J. M. císařskou vznešení nežádají nic jiného nežli pokoje, aby město a v něm obyvatelé vedle dobrého starobylého způsobu při svých starobylých zvyklostech, právech a řádech zůstati mohli. O čež že jsou se jinam neutekli než k vrchnosti své a pánu svému dědičnému J. M. císařskému jakožto poddaní komory J. Milosti, v čemž jim on kněz Martin opat za zlé míti nemůže. Za druhé. Že jsou předkové jeho, kněze opata, páni jich, při tom je zanechávali, aby oni kostel svůj farní v městě opatrovali sami a kněze sobě jednali pod obojí způsobou, čehož při J. M. císařské poníženě hledali a hledají, aby je při tom milostivě zůstaviti ráčil, neboť také oni sami ten kostel opravují, stavějí, faráři plat dávají. — Davše při tom vidimus majestátu císaře Karla čtvrtého někdy opatu a konventu kláštera břevnovského na město Broumov daný čísti, v kterémž též císař Karel měšťanům a obyvatelům téhož města Broumova tu milost činí, aby všichni nynější i budoucí všech práv, zvyklostí a poctivostí, svobod a milostí, kterých města královská Hradec a Kladsko až posavad užívají, též oni užívati mohli.*) — Item vidimus majestátu J. M. císaře Ferdinanda, též císaře Maxmiliana slavné paměti potvrzení všech milostí obdarování, výsad, svobod, chvalitebných a dobrých zvyklostí a práv, kteréž od předešlých pánův opatův a konventu mají. — Item list knížete Hendrycha staršího knížete Minster-

*) Bylo to pouze udělení práva magdeburského.

berského a hraběte Kladského, kterýž práva a dobré, starobylé zvyklosti a svobody purkmistru a konšelům i vší obci města Broumova potvrzuje a při tom některé vyšší milosti činí. *) — A dále artikule zřízení zemského tři stran víry pod jednou též pod obojí způsobou přijímajících jak se jedni k druhým bez utiskování též ze strany kněžstva a far chovati mají. — Též při tom svědomí a pravdě poněvadž tím obdarováním císaře Karla a potvrzením císaře Ferdinanda a Maximiliana slavné a svaté paměti oni Broumovští jsou s městy královskými Hradcem a Kladskem ve všech svých svobodách, dobrých zvyklostech srovnání, ježto podle ukázaných artikulů zřízení zemského ze strany víry město Hradec a Kladsko chovají při tom kněze na svůj náklad žádných v tom útisků od žádného nemají, což všem vůbec vědomo jest. Vidí se tedy, že by oni od kněze Martina opata při tom, aby kněze a duchovního správce svého pod obojí způsobou v kostele svém farním míti mohli, zachování býti měli; zvláště když od výš než 40 let kněze pod obojí způsobou beze vší překážky předkův kněze Martina opata užívali, což svědky provozují a na sta svědků pro to vésti mohli. Ano i to, že on Martin opat, všechny farní důchody zodjímal a knězi z nich nic nedává, oč oni nic neříkají, ale opatrují a plat jemu sami dávají jakožto strana pod obojí způsobou při tom pokojném užívání, jakž toho mnohá léta byli, zůstaveni býti žádají.**)

Co se pak třetího artikulu dotýče ze strany půjčky zvonů a roucha mešního od kostela farního, ač on kněz opat v odpovědi své praví, že o tom vědomost nemá, aniž se na kněžích doptati může, ale poněvadž ta věc peníze napravena býti může, mohl by jim to optaje se lépe nahraditi, když však by nechtěl, o tom se s ním pře vésti nemíní.

Čtvrtou stížnost pokládají, že některé osoby ouřední a zvlášt Valentin Plakwitz, kterýž jest v městě

*) Kněz ten měl od r. 1472—1488 Broumov-Polici v zástavném držení.

**) Jak živé toto tvrzení o dosazování farářů městem bylo, dokazuje list z archivu obce broumovské ze dne 24. října 1581, v němž rada městská prosí opata o dosazení faráře nového.

primasem a v klášteře úředníkem, osobuje si před jinými osobami živnostíku jich obecní, vaření piva, poškoditi, že sobě pro lepší odbyt na domy obecní, jednou na rathaus, jindy na solnici rozlosuje odnímaje tím obecním sousedům živnost na nemalou škodu jich, čehož jest prvé nebývalo. Opat v odpovědi své neodpírá, ale ani nápravu neslibuje a tak se přiznává, pročez o tom dosti průvodu.

Pátý pak artikul stížnosti jich praví býti ten, že lidem poddaným z panství toho dříví a jiných potřeb k městu voziti nedal, pod jistou pokutou; též že mimo první způsob odkladní peněz purkrechtních a sirotčích co prve po 4 den. nyní po groši se bere; na kteroužto stížnost on kněz Martin opat neodpírá, než příčinu její při spoření lesů pokládá, ale kdyby to trvati mělo, a oni fedruňku od lidí neměli, velikou zápravu a soužení nésti by museli. Jako také z strany toho groše uložení, ač se to na písaře a obecní starší ukazuje; ale aby oni sami o své ujmě mimo starý způsob na lidi chudé ukládati měli a je tím obtěžovati, slušné by nebylo ani spravedlivé, což od něho kněze opata k nápravě přivedeno býti může.

Šestá pak stížnost, že mlejnové klášterští, které tu kněz opat při městě má, v jiné způsob než prve uvedeny jsou; dříve od něho mlynářům byly za třetinu pouštěny, nyní se od něho na penězích a jistých summách dosti velkých najímají, čemuž od něho se též neodpírá a příčina se pokládá, že jich tak na třetinu málo užíval, ježto se vidí, poněvadž to statek duchovní, z milosti a lásky nadaný, a předkové jeho vždycky od starodávna těch mlejnov pod třetinou užívali, že by ta věc při tom starém způsobu ponechána a ne tolik nadsazována býti měla.

Sedmá pak stížnost jejich jest, že od něho, kněze opata, od starého dávného způsobu dosazování konšelů a cechmistrů jest vykročeno. Neb prve kdykoli obnovení konšelů a cechmistrů býti mělo, dalo se s uvážením a poradou osob z obce volených, čehož se nyní pomfjí a po nějakých toliko darech úředníkům se to děje; čemuž kněz opat praví, že jsou předkové jeho

nikdy se s nimi neradili, nýbrž vedle vůle své do ouřadů své osoby dávali, čímž se snáze toho dobrého pořádku, který se také v městech královských zachovával, drželi; neboť také v městě Hradci ten a takový pořádek se drží táhnouc se v tom na správu J. M. Císařové jako králové české podkomořího.

Osmá stížnost jich je v tom, že on kněz opat je Broumovské přicházející k němu se svými potřebami hrubými slovy a zuřivě odbejvá, věci staré a na místě postavené zdvihá, haní, nařiká a hrozí, že je při kostele pochovati nedá, nýbrž při šibenici, že žádnému zvoniti nedovolí, leč by bylo faráři (katolickému) zapláceno půl tolaru tolikéž také za oddávání. Také od nich volený všacuňk 3 kopy žádal. K čemuž dává odpověď mluví, že by mohli před ním pokoj míti, kdyby sami pokoje dali a že se k němu lotrovsky chovají. Čemu oni, toho bohdá při nich nebude nalezeno, neboť jeho za pána a vrchnost svou mají a všelijakou náležitou poslušnost, věrnost a poddanost k němu jakožto pánu svému nad sebou postavenému chovati hledí.*) Než jestliže kdo, více neb jeden, dobře a náležitě k němu se nechoval, za to oni odpověděti nemohou, a tím vinni nejsou, nechť si odpoví kdo to učinil. Z strany pak toho šacuňku na ně vkladného že jsou pro nemožnost a chudobu svou k tomu přivoliti nemohli, však cechové někteří, jako soukenníci a řezníci jemu několika sty založením pomoci musili.**)

Devátá stížnost, co se jest na Velikonoce roku tohoto přihodilo v kostele, jenž sluje Matky Boží; když se lidé ve službu boží a kázání sešli a Pána Boha písněmi zbožnými a svatými chválili, tu když ten obžalovaný kněz napomenutí k lidem činil, že kněz opat s některými konšely a jinými osobami s ručnicemi a jinými zbraněmi chtěl na toho kazatele sáhnouti vyšel, ač pak na něho sáhnuto nebylo, z čehož že Pánu Bohu děkují; nebo kdyby se bylo něco z toho

*) Jaká to lež, pováží-li se, že se ještě před nedávnem s klacky a holemi proti klášteru hnali!

**) Ajta chudobu!

předsevzalo, poněvadž tu tehdáž lečjakás čeládka cizokrajní, ale i z mnoho vesnic cizopanských lidé byli, těžce by se to bylo rozvedlo, z čehož by na tu chudou obec pokřik vyjítí a nějaká těžkost přijítí mohla, kdežto oni, cechmistři, právě na Rathouze byli, jak kněz opat sám dobře věděl. Jim pak také že se mnohé příkoří děje od služebníků a úředníků jeho opata, haněním i jinak, zvláště od Jiříka Moholnického, kterýž s ručnicemi a jinými zbraněmi do domu jich běhal, je plundroval a šelmy nadával, čemuž také kněz opat neodpírá, vztahuje to na nevědomost, co dobře býti může, poněvadž není často přítomen. Ale oni co se jim od jeho čeládky a úředníků kdy dalo dobře vědí, aby pak oni na čeládku jeho se zbírali a ji mordovati měli, tomu oni odpírají a Pán Bůh je toho uchová. Než kdyby čeládka jeho, kněze opata, chodíc po domech s tovaryši řemeslnickými vandrovními sváry a různice začínala a z toho něco vzešlo, kdo by tím vinen byl než ten, kdo by k tomu příčinu dal a tak aby on kněz opat raději čeládku svou v pokoji držel, aby se něco od té chasy nezběhlo, co by se snad všemu městu a obyvatelům nevinným přičísti mohlo.

Desátá stížnost, co se sousedu jejich jednomu Danielovi Paslerovi, když jest mu kněz z jedné vsi jsa povolán k posluhování v městském farním kostele velebnou svátostí a krví Pána Krista z kalichu posloužil, přihodilo se, že odcházejícího od oltáře týž kněz zavolal zpátkem, jemu lál a zlořečil i z kalichu krev páně v ústa mu vylil, až že na zemi tekla, což se k nemalému pohoršení lidu přítomného a to v přítomnosti jeho kněze opata stalo; na čež žádné odpovědi se od něho nedává a tomu neodpírá, čímž také oni Broumovští slušnou příčinu měli a mají k J. Milosti císařské jako pánu svému dědičnému jsouce komora Jeho Mil. se utéci a poníženež toho hledati, aby oni sami sobě kněze vedoucího náboženství podle konfesse augšburské, přijímajícího pod obou spůsobou zjednati mohli, poněvadž na opravu kostela beze vší pomoci kněze opata nakládají a kněze také vydržují.*)

*) Obé se nezakládalo na pravdě.

K čemuž Jeho Mil. císařské i jich Milosti (komorní rady) za milostivé opatření prosí jako v jiných svých předložených stížnostech, na kteréž hojnějším průvodem pro krátkost času, chudobu a též svou sprostnost, neznajíce a nerozumíce soudům, opatřiti se nemohli, než což tu tak sobě shromážděli a Jich Milostem předložili, v tom že se J. Mil. Císařské a Jich Mil. (radům) k milostivému a spravedlivému opatření poroučejí.◀

Zde končí famosní supplika broumovských cechmistrů, podaná k císaři Rudolfovi II., jenž ji odkázal komornímu soudu. Po přečtení suppliky následovala odpověď opatova, jenž asi přítomen byl osobně. Probral stížnosti broumovských bod za bodem; k nepokojům, změnám řádů on že nikdy příčiny nezavdal a na svobody jejich jim nikdy nesáhl. Co oni z majestátu císaře Karla IV. a z konfirmace Ferdinanda I. vyvozují, že totiž jsou rovni městům královským, jest lichá domněnka; neboť město poddané nikdy královským býti nemůže. Králové čeští stvrzovali Broumovským vždy výslovně práva, jež skutečně v užívání měli, práva královských měst však Broumov ani na okamžik neměl. (Opat mohl zde jednoduše dodati, že formule privilegia Karla IV., kde se mluví o rovnosti Broumova s Hradcem a Kladskem, vyjadřovala dle mnoha jiných podobných právo, zaříditi městskou správu, městský soud dle vzorů dotčených, tedy dle vzoru magdeburského. Privilegium praví výslovně, že vyznamenání, jež pro občany broumovské obsahuje, svědčí klášteru, jest také klášteru vydáno a nikoli městu, a světle stanoví poměr města k vrchnosti, poměr to poddanství na duchovním statku.) K poukazování na artykule zřízení zemského podotýká opat, že kollátorem a pánem kostela i města Broumova dle nesčetných výslovných privilegií králů českých, na př. Václava, Zikmunda, Karla IV., jest jedině klášter břevnovský, tedy on, opat. Vrchnostenské právo nad městem vysvítá mimo jiné také z toho, že králové čeští Broumovu zapovíдали stavěti hradeb beze svolení opata břevnovského. Co se svědků týče od Broumovských nabízených, připomíná opat, že dle

práva přípustni nejsou, jelikož jsou předpojati, »ješto žádný sobě ani proti sobě svědčiti nemůž.« Kdykoli Broumovští kněze potřebovali, vždy opati broumovští jej obci podali a ustanovovali. Stran vypůjčeného roucha mešního praví opat, že nepodali žalovatelé žádného důkazu, kdy a od kterého opata roucho vypůjčeno bylo; on těch a podobných věcí v klášteře má hojnost, nepotřebuje tedy si je dlužiti. Stran čtvrté stížnosti, jakoby osoby úřední měli při dodávání piva z obce větší zisk než jiné, podotýká opat, že nepodán důkaz a kdyby byl podán, že spravedlivo jest, aby úředníci, již při obecních pracích zaměstnání jsou, též z obce nějaký zisk měli; ostatně když ten neb onen o jeden var více uvaří, to snad celému občanstvu neuškodí. On sám občanstvu dovoluje a přeje, že do jeho krčem pivo dodávati mohou. K páté stížnosti, že by lidem vesnickým zapověděl dříví do města voziti a od peněz purkrechtních z kopy po 1 groši bral, odpovídá, že to dokázáno není a že on se svými poddanými venkovskými může svobodně dle poměrů nakládati; do takových věcí, jež se jich ani za mák netýkají, broumovským cechmistrům ničehož není, a kdyby si již někdo stěžovati mohl, byli by to oni, venkovští poddaní, a nikoli soukenníci broumovští. Je viděti, kterak svévolně a zúmysla oni jej, pána svého, denuncovati hledí. Co do stížnosti šesté praví opat, že smutno, když poddaní vrchnosti své vyměřovati si troufají, kterak ona statku svého užívati má. Mlynářové, kdyby i větší nájem platili, posud nikdy si nestěžovali, a když by se stížností přišli, mile rád jim vyhoví. Cechmistrům ten nájem dojista ani neškodí ani neprospívá.

K sedmé stížnosti, že jim právo a spravedlnost voliti osoby na úřad konšelský odnímá, odpovídá opat takto: při obnovování ouřadů dle starého dobrého zvyku osoby ouřadní poznamenají osobu svou a dvě jiné osoby z obce a pak on z těch poznamenaných, který se mu hoden býti vidí, na ouřad konšelský dosazuje, čímž se jim žádné bezpráví nečiní, ješto ani privilegiem Karla IV. nemohou dokázati, že by oni právo měli konšely voliti. Stran onoho úředníčka

Plakwice, na kteréhož bez přesných údajů a průkazů tolik žehrají, podotýká opat, že nikterak takovými lidmi se ovládati nedává a vždy jen co prospěšného a slušného ve správě města vyhledává. — Stran o s m é stížnosti, že se k nim zuřivě a hněvivě staví atd., odpovídá takto: bez hodné a vážné příčiny jemu od nich k tomu dané, se na ně nehněvá, též starých zvyků neruší, a co se toho šacuňku týká, to jest jednoho groše, kteréhož na vyplacení dvou vísek od nich pokojně žádal, to bylo z poručení císařského, jejich dobrou vůlí a beze všeho mučení, a když oni jsou toho učiniti nechtěli, on od toho také upustil. Než když potom pan arcibiskup kněze toho Šalomouna, kteréhož oni za kněze a kazatele svého míti chtěli, odtud vybyti poručil a jiného tam podal, kteréhož on když jim za správce duchovního vystavoval, oni jemu platu toho, který jsou předešlým svým kněžím dávali, dávati odepřeli, on takové placení od zvonění k pohřbům a oddávání, též křtu nařídil, aby ten kněz opatření své míti mohl. Když oni mu tolik odpírali, neměl-li on k tomu dosti příčiny, nad tím se pohnouti a něco v horlivosti jim promluvíti? Když někdy Pán a vrchnost poddanému svému za danou příčinu něco v horlivosti promluví, má on hned s pánem svým se souditi a jej u nejvyšší vrchnosti zošklivovati? Kdyby oni se k němu poslušně a poddaně chovali, i on by vlídným a shovívavým byl. — Za devátou stížnost pokládají, kterak on, opat, v pondělí velikonoční tohoto roku, když ten kněz Šalomoun v kostele Matky Boží kázal, měl tam prý s ručnicemi a jinými zbraněmi ve společnosti několika konšelů a jiných osob v úmyslu sáhnouti násilně na kněze. To, praví, opat, jest čirá nepravda. On sám pouze s hůlkou tam přišel, pokojně, klidně, byl však nanejvýš uražen posmíváním a spíláním. Arcibiskup poručil, že kněz Šalomoun nesmí kázati, císař pak, že má býti k arcibiskupu do Prahy dopraven; i tu opat rozkaz arcibiskupův i císařův vyplniti chtěl. Ale oni přípis z kanceláře Pražské vyslechnuvše jen odmlouvali, kněze nevydali a i nyní jej u sebe přechovávají proti rozkazu J. M. Císařské, ačkoli ten kněz vším jest vinen

a všeho rozbroje původem. Páni komorní radové mohou z toho dobře posouditi, jaká jest jejich poslušnost a povolnost, když i klášter vyšturmovati chtěli, a jak svévolně a zbytečně se pozdvihli, chtějíce jej, opata, jen očerniti. On tedy nechtě déle pány zaneprazdňovati, končí svou odpověď, prose, by J. Milosti páni radové spravedlivě věc opatřili, uvažující, že artikulové všecky od něho dostatečně odvedeny a od nich v ničemž neprokázány jsou, též uvažující, že nikdy žádnému poddanému, kterýž proti vrchnosti své postavití a bez potřeby ji oškliviti hledí, lehce váženo a promíjeno nebylo, jakž na to dvě veypovědi soudu tohoto, jedna mezi lidmi ze vsí Klecan a Hoštice a Václavem Mutrplosem, a druhá mezi lidmi Štěpánovskými a Pavlem Malovcem.*

Na repliku opatovu zkusili zástupcové ještě jednou obhájení své, pravíce, že nikterak proti vrchnosti své nepřátelsky vystoupiti nechtěli, též nechtěli celé právo podací na faru broumovskou si osvojiti, nýbrž prý jen kněze, na kteréhož platí, sami si ustanovovati, aby byl pod obojí, jako již po několikráte byl.

Soud komorní po krátké odpovědi opatově ve jménu a na místo J. M. Císaře rozhodl následujícím nálezem: »Nejvyšší páni úředníci a soudce zemští, též rady J. M. soudu komorního království českého, slyšíce sročení, supplikací, odpověď na ni, psaní a poručení J. M. Císařské, majestáty, též vidimusy jich, list mocný, nálezy a veypovědi zřízení zemské a svědomí i jich obou stran přelíčení, toho všeho pilně pováživše, takto o tom vypovídati ráčí: Poněvadž jsou oni cechmistrí, starší i přísežní i na místě všech cechův v městě a při městě Broumově podle supplikací a stížností jich v mnohých artykulích, které by se jim od kněze Martina opata Břevnovského na Broumově, pána jich, díti měly, J. M. Císařské podané *ničím neprovedli a neprokázali*, nýbrž od něho kněze Martina oppata svědomím i jinými odvody dostatečně odvedeno, že jest jim proti svobodám a privilegiím žádného *ublížení neučinil* ani jinak mimonáležitě

ničímž pročežby tak příčinou hodnou na J. Mil. Císaře to vznášeti přinuceni byli, nestěžoval: z těch příčin J. Mil. jej, kněze Martina oppata Břevnovského, při vrchnosti podle fundací a obdarování toho kláštera z strany podávání kněžína faru broumovskou, též sazení osob na ouřad konšelský zůstávati a že jsou se tak beze všech hodných příčin *svévolně a náležitě* jemu knězi Martinu pánu svému *zprotivili* a takovou supplikací nedůvodně a zbytečně J. M. Císaře zaneprázdnili, *v kázeň a trestání bráti račí*. Stalo se v pátek po sv. Kateřině L. P. MDLXXXVII.

Z projednaného procesu trojí věc bije do očí: předně, že broumovští protestanté vydávali mylně svou stranu vždy za celou obec broumovskou, což nález komorní velmi dobře postřehl, nazýváje je pouze »cechmistry« a »staršími«. K representaci celé obce chyběla jim městská rada, tedy faktor nejhlavnější, a veliká část občanstva. Za druhé vysvítá z procesu, že v Broumově asi od r. 1540 šířilo se luteránství a že delší dobu podáváno bylo zde pod obojí způsobou, ač faráři aspoň dle jména byli katoličtí; Broumovští zcela otevřeně podávání pod obojí jmenují mylně konfessí augšburskou. První kazatel konfessí augšburské byl onen Šalomoun, dřívějších zde nebylo; vysvítá to z toho, že proti tomuto teprv opat Martin zakročiti měl za dobré, dřívější podávání pod obojí nejen trpěv, ale i ve jménu arcibiskupa Brusa i papeže Pia IV. schvalovav. Zjevně vyznávána byla konfessí augšburská asi od r. 1564, kdy se indifferentní kalich povolil. Třetí fakt z procesu plynoucí je ten, že odboj broumovských soukenníků a ostatních cechmistrů nesl se hlavně směrem politickým, samosprávným, ne náboženským; choutka po samostatnosti je očividna, vzpírají se »šacuňkům«, placení poslušnosti a poměru poddanství vůbec; o náboženství jest pramálo v stížnostech obsaženo. Rafinovaně a chytře utíkají se proti své dědičné vrchnosti k pánu komorních statků, králi českému, duchovní statky jmenujíce komorními.

Tento stěžejný bod celého sporu broumovského byl v theorii velice účinnou zbraní v ruku lutheránů, v praxi však narážel na samý odpor králův. Byl-li duchovní statek jměním královským, jak to lutheráni tvrdili, tu by král všechny kláštery a kollegia byl musil tehda zrušiti; z toho však, že králové čeští duchovní své v državě statků těch nejen trpěli, ale i chránili (ač statky ty někdy v čas nouze na čas dávali v zástavu), zřejmo jest, že duchovní statky nebyly komorními ve smyslu lutheránském. Statky ty byly pod ochranou koruny, ale majetníkem byla církev; možno tu věc formulovati v ta slova, že byly statky duchovní jen v širším smyslu statky komorními, nikoli v užším a přesném.

Královská komora sama opata Martina v držení vrchnostenských práv potvrdila, nic neodpovídajíc chytrému poukazování Broumovských, že prý pánem v Broumově jest vlastně král. Tímto mlčením odmítla komora choutky Broumovských po samostatnosti. Celý tento proces, v řadě zápasů broumovských o svobodu politickou měšťanů ani první ani poslední, poučuje nás, že rozkol s opatskou vrchností byl zde již 1587 politický, nikoli náboženský.

Výsledek rozsudku nejbližší byl ten, že Broumovští Šalomouna skutečně propustili. Ale tím odboj ovšem neutuhl. Bohužel nástupce Šalomounův na faře broumovské, zmíněný již arcibiskupem samým sem poslaný Martin Kirštein, zabočil brzo v dráhy Šalomounovy, vida v tom patrně svůj prospěch. Ale i opat Martin sám nevytrval ve své energii proti živlu proticírkevnímu, oddav se jakési lethargii v starobě své; bylť r. 1600 již 75 let stár. Nemaje takřka duchovních v klášteře (mimo 3 laiky), vídával rád kolem sebe hosti z města, a tu nečinil rozdílu, byli-li to dobří katolíci čili nic. Nejdůvěrnější přítel jeho byl Valentin Plackwic, jemuž vymohl u císaře Rudolfa II. vladectví s predykátem: z Kolberků (jakož i sobě a jakémusi Matěji Styfloví, občanu broumovskému); jiný důvěrník jeho byl David Seidel, mydlář, jenž zastával od r. 1595 úřad foitovský a od r. 1598 úřad purkmistrovský; další přátelé jeho byli Julius Wolf

a Jáchym Plackwic, samí to lidé prospěcháři, již svého hostitele notně využítkovati uměli. Byli to skorem vesměs lutheráni, jak se později ukázalo.

Jaký as byl za takových poměrů stav kláštera a duchovní správy, lze si snadno pomyslit; vše spělo jistě zkáze vstříc.

Arcibiskup Zbyněk Berka a nejvyšší kancléř Zdeněk Popel Lobkovic umínili sobě, zachovati kláštery sv. Vojtěcha, břevnovský a broumovský; potřebovali k tomu ruky silné, muže energického, jakým opat Martin arcib. již dávno nebyl. Umluveno tedy, že se především starý opat odstraní a že se na jeho místo dosadí jiný, poměrům těžkým rovný muž. K resignaci opat Martin jen s těží svolil, načež ihned příslušníci kláštera břevnovského se sestoupili a zvolili opatem rajhradského probošta Krištofa Soběkurského, opět Poláka. Císařským rozkazem však volba tato ihned zrušena a opatem jmenován (postulací vnucen) benediktin z Řezna, rodilý Čech z Plzně, jenž byl u dvora pro výmluvnost, organizační talent, energické vystupování a jiné dobré vlastnosti velice oblíben. Byl to Wolfgang Selendra z Prošovic. Právě se byl vrátil z Vídně, kde u Škotů zreformoval klášter benediktinský.

3. Reformační pokusy opata Selendra až do majestátu.

Dne 20. září 1652 zvolili břevnovští benediktini, jichž bylo pouze asi osm, v Emausích Wolfganga Selendra za svého opata. Již den po tom potvrdil jej císař a dne 2. října uváděla jej královská komise do Broumova. Občanstvo vyšlo novému opatu slavnostně vstříc a holdovalo mu beze vší obtíže. Dne 5. října již píše z Broumova proboštu Doxanskému, kterak zubožený jest stav kláštera (vastatum, quasi a Turcis expilatum). Dne 12. října, tedy sotva 10 dní po svém příjezdu, vydává mandát všem obyvatelům ve městě

i na venkově, v němž přísně nařizuje, že každý má obcovati službám Božím v kostele, k němuž přináleží, vykonávati sv. zpověď a přistupovati ke stolu Páně; zapovídá všecky potupné řeči proti církvi katolické, nemírné pití líhovin, nezákonné sňatky; prohlašuje, že se postará o dobré školy a že děti do těch škol se mají pilně posílati; na apostasii od víry katolické a neposlušnost k vrchnosti stanoví dle příkazu arcibiskupova vyloučení ze hřbitova katolického.

Obyvatelstvo nad horlivou energií nového opata žaslo. Sotva mandát veřejně prohlášen, odstraněn farář Martin Kirštein, o němž známo bylo, že, ač katolík, lutheránům nadržoval. Faru převzal na čas nový převor kláštera Ondřej, pak jakýsi Weighard, kněz světský. Dne 25. října již opět vyšel z opatské kanceláře mandát, tentokráte všem farářům vůkolním, kde se jim přísně nařizuje, aby konali bohoslužbu po katolicku, přijímali zpověď, podávali pod jednou atd.

Domníval-li se opat Wolfgang Selender, že pevným, energickým vystupováním hned s počátku město a krajinu zreformuje, zmýlil se. Lutheránství od r. 1587, kde musil farář Šalomoun město opustiti, nejen udrželo se, ale pokročilo, poněvadž proud časový ohromnou silou hnal se směrem protikatolickým vpřed. Sotva desátá část celé země byla ještě katolickou, a to jen v jižních Čechách. Blahodárná činnost Jesuitů sice již před r. 1600 mnoho lutheránů a kalvinistů navrátila v lůno církve, ale celkem proud protestantský hnal se dále. Nic neprospěla rozhodná katolická reformace některých pánů českých, jako Bořity z Martinic a Jáchyma z Hradce, nic též neprospěl rozhodný krok vůdců katolických vydáním mandátu královského, kterýmž všem, kdož nedrží se kompaktát, pohroženo vyhnanstvím. Mandát tento, nedlouho před mandátem Selendrovým vydaný, měl za původce tohotéž kancléře Zdeňka z Lobkovic, jenž i Selendra do Broumova poslal. Mandát královský přijat v Praze s posměchem a rozhořčením; nicjinak mandát Selendrov v Broumově. I obnovil opat Selender ihned z jara 1603, na neděli »Judica« příkaz o zpovídání se katolickým způsobem a obcování službám Božím; pro

neposlušné pohrozil nyní ještě trestem vyobcování z města, jakož i z úřadů a cechů, pak odepřením křtů, oddavek a zvonění a konečně pochováním na širém poli.*)

*) Český překlad viz: Apologie stavův p. 161. K posouzení tónu, jakého opat Wolfgang užíval, klademe sem mandát tento (dle originálu) doslova: Wir Wolfgang von Proschowitz, von Gottes Vorsehung Abt von Brauna und Herr auf Brauna, entbieten allen und jeden unseren und des Stiftes Untertanen von Stadt und Land unsere Gnade Gunst und alles guts. — Und dem nach männiglich bewusst, dass die heilige Zeit der Ostern nunmehr herannahet, zu welcher Zeit nach uralter allgemeiner Satzung und Gebot unserer Aller Mutter der allein seligmachenden Religion und Kirche ein jeder rechtgläubiger Christ in Betrachtung der bitteren Marter, Leidens und Sterbens unseres einigen Heilandes und Seligmachers Jesu Christi nach gehaltener Faste durch wahre Reu und Buss auch ordentliche Beicht sich zur Geniessung des hochwürdigsten Sakramentes, des zarten Fronleichnams und Danksagung solcher grossen Wohltat des ganzen menschlichen Geschlechtes Erlösung, mit allem Fleisse bereiten und zu seiner gebührenden Pfarrkirch mit rechter christlicher katholischer Demut und Gottesfurcht, reines Herzens und reiner Seele gehorsamblich einzustellen und seinen Glauben oder Religion öffentlich zu beweisen schuldig und verbunden; wir aber glaubwürdig berichtet worden, dass in diesen so hochwichtigen und eines jeden Seelenheil belangenden Sachen grosse Unordnung und Missbrauch und Nachlässigkeit, leider höchst zu klagen eingerissen, dass nämlich die rechte uralte Art zu beichten unterlassen und vergessen, elliche der Untertanen durch irrige, ketzerische Leute abscheulich von der von ihnen lieben Voreltern trewlich gehaltenen Religion verführet, abgewichen, ihres Gefallens in andere umliegende Städte und Dörfer, widriger Religion zugetan, ausgelaufen, zuwider ihrer geleisteten Eidpflicht, ihre von Gott fürgesetzte Obrigkeit und dann dero Kirchen und Seelsorger hintangesetzt oder auch mit höchster Gefahr ihrer Seelen von Geniessung solcher edlen Seelenspeise ferngeblieben, ganz jämmerlich kläglich zu hören und derowegen höchst notwendig zu ändern: Als haben wir aus Schuld und Pflicht unseres von Gott und der höchsten Obrigkeit auferlegten vertrauten und ernstlich anbefohlenen schweren Amts und Eids, von dem und aller unser Untertanen Seelen wir am jüngsten Tage vor Gott und allen Heiligen Rechenschaft geben müssen, solche böse ärgerliche Missbräuche zu ändern und abzuschaffen keineswegs umgehen können. Ist demnach von der höchsten geistl. und weltlichen Obrigkeit Ihrer k. k. Maj. sonderlichem Gebot unser ganz ernstlicher Befelch, dass alle und jede unserer Untertanen in Stadt und Land, keinen ausgenommen, Mann und Weib, in dieser heiligen Zeit vor und auf Ostern ein jeder wes Standes er sein möge, bei seiner Kirchen und Seelsorger, da er hinge-

Výsledek důtklivých těchto mandátů byl ten, že na velikonoční svátky téhož roku přišlo ke zpovědi celých — šest osob. Dá se to mysliti, že se o mandátech po hostincích, v rodinách a na ulici živě rokovalo, že počalo mezi soukennickou chasou znova kvasiti. Bylo též mnoho vandrovní čeládky v Broumově, jež měla přímo úkol podněcovati. Soukenníci tedy, dobře vědouce, jaký odpor na jiných místech katolická reformace budila, postarali se o to, aby vypo-
vězen byl opatu Selendrovi zjevný boj.

Právě v tu dobu, dne 31. března na pondělí velikonoční r. 1603, měl býti pohřeb ženy jednoho soukenníka, jménem Jana Burkhardta. Když farář Weighard se zpěváky u domu se objevil, aby mrtvolu vykropil, zanotovali ihned soukenníci lutheránskou píseň a všichni přítomní pokračovali. Tu farář nejprvé v dobrém napomenul, aby se zpívati přestalo, když však soukenníci tím hlasitěji zpívali, odešel farář i se zpěváky. Několik mladíků běželo k zvoníkovi, vyrvalo mu klíče od věže a počalo zvoniti; pohřeb zatím odbýván dále, bez vykropení, bez kněze. Opat Selender, dostav o tom zprávu, dal mladíky ony předvolati a ihned uvězniti. Tu se lid soukennický i jiný srotil a nemoha do kláštera, hnál se na radnici ke konšelům, aby oni u opata vymohli propuštění hochů. Opat sku-

pfarrt, recht katholisch beichten und mit der wahren einigen Seelenspeis sich versorgen lassen soll. Damit sich auch die Gemeine bei dieser unserer Stadt Brauna und zugehörigen der Kirche Pfarrkinder nicht zu beschweren haben, wollen wir selber als eine geistliche Obrigkeit unserer Pflicht nach neben unsern Brüdern, dem Prior allhier und alten Pfarrer von Georgenberg, uns in Anhörung der Beicht, zu christlichem Unterricht und Kommunion finden lassen, wer es begehret. So sol e ferner niemand afgenommen oder getrawet werden, er habe denn katholisch gebeichtet und kommuniziert. Wofern aber über solchen unseren Befelch jemand ungehorsamblich und verächtlich übertreten würde, gegen den oder die wir hiermit öffentlich erklären, dass sie weil sie sich ihrer Obrigkeit selber entäussern, in der Gemein nit gelitten und wann sie sterben, nicht auf dem geweihten Kirchhof, sondern aufs Feld begraben werden sollen, ohne Gesang, Geläut und Ceremonien. — Darnach sich männiglich zu richten, des Gehorsames zu verhalten und mit Unwissenheit nicht zu entschuldigen haben möge.

tečně hochy propustil, udal však celý případ nejvyšší dvorské kanceláři. Následkem toho dne 28. května předvoláni čtyři mladíci: Jiří Šolc, David Aust, Jiří Kellner a David Wollner, před soud královský do Prahy; když mladíci nebyli k nalezení, zjímání otcové jejich a na půl roku uvěznění. Také Burkhart soukenník se svým synem Pavlem předvolán a na deset neděl v Praze uvězněn. Po roce i mladíci navrátili se souzeni a peněžitou pokutou potrestáni. Od tohoto času Burkhart i příbuzní mladíkův byli osobními nepřáteli opata Selendra.

Aféra tato přihodila se skorem současně s jinou, velmi nemilou. Starý opat měl v Polici, kamž se byl uchýlil po resignaci své, uschovány značné obnosy peněz, jež u sebe choval a s několika důvěrníky rozdělití mínil. Bylo toho kolem 25 tisíc tolarů a asi deset tisíc zlatých v různé minci. Dověděl se o tom opat Selender žádal, jak samozřejmo, o ty peníze pro zbědovaný svůj klášter. Tu chytrí důvěrníci starcovi, zejména Jáchym Plakwic a David Seidl, umluvíli se, že Selender na žádný pád pokladu dostati nesmí; i dopsali do pražské komory, že prý peníze ty byly určeny pro krále. To ovšem komora uvěřila a vyslala do Broumova podkomořího Jiřího ze Sternberka, aby věc vyšetřil a peníze zkonfiskoval. Dne 29. listopadu skutečně dukáty, jichž opat tolik by byl potřeboval, vyzdviženy a do Prahy odvezeny. Opat Selender sice o část pokladu zažádal císaře samého, ale nedostal ničeho. David Seidl, hlavní denunciant, Plakwicové Jáchym, Kašpar a Valentin, od této doby postavili se v čelo opozice broumovské, za nimi ihned soukenník Burkhart a jeho syn. David Seidl, za starého opata v městské radě foitem a purkmistrem, od opata Selendra však sesazený, přísahal tomuto krutou, nenasytnou pomstu.

David Seidl a Jan Burkhart po 16 plných let byli zlým demónem, jenž opata Selendra skrytě i zevně všemi prostředky pronásledoval. Jméno jejich jako červená niť ve vypravování našem se objevovati bude. Náboženská rozepře v celé zemi plápolající těmito dvěma výtečnou dávala příležitost, žášť a nepřátelství

proti broumovskému opatu rozněcovati až do úplného zničení nebohého tohoto mučedníka.

První krok, jejž zuřivá strana Davida Seidla podnikla, byl ten, že počala rozšiřovati chytrý klep: duchovní statek je královský komorní, Broumov tedy je majetkem krále samého a opat mu nemá co poroučeti. Opat byl nucen, Davida Seidla, Jáchyma Plakwice a přívržence jejich dvakrát zažalovati pro vzpouru, podněcování, nadávky, vzdorovitost a pomluvy. Dne 15. července dostal vyřízení od komory, že on jest vrchností v Broumově a že má právo, vinníky potrestati. Co však platno právo, když se mu nechce vinník poddati? Na druhou žalobu vypsáno líčení před soudem komorním. Dříve však, než k líčení došlo, zajel opat Selender osobně k císaři a celou věc mu vyložil. Na to dostal císařský reskript ze dne 14. října r. 1603, jímž mu přísně nařízeno, by k zachování své autority a vymítní všeho kacířství v Broumově užíval ostrých prostředků, schůze pikartické aby naprosto netrpěl, vůdce odbojů by nejen oznámil, nýbrž zajal a do Prahy před dvorskou kancelář dopravil, atd. *) Tento reskript předčítán veškeré obci broumovské, podobný též všem obcím venkovským. Zdá se, že obě málo pomohlo. Kterak vyřízena žaloba opatova proti osobním nepřátelům jeho, nelze udati; jen tolik jisto, že proces se ještě 1605 doličoval.

Z jara r. 1604 upozornil opat opět na povinnost velikonoční zpovědi. Dne 10. dubna dal s kazatelen přečísti obsáhlý mandát, v němž císařskou vůli, již on služebníkem, dle svrchu zmíněného reskriptu předeslav důtklivě varuje, aby občané nezneužívali dobroty císařovy a konečně poslechli. Každý, ať chud neb bohat, má přistoupiti k stolu Páně a sice pod jednou, jakž činí stavové čelnější, ano králové a knížata, zejména rod Habsburkův, který již 340 roků pod ochranou a s požehnáním Božím slavně panuje. Kdo by neposlechl, propadl by trestům na hrdle a statcích. **)

*) Originál v archivu broumovském.

**) Srv. Apologie stavův 161, Slavatovy paměti I. 242, Pavla Skály Historii I. 72.

Že ani tento mandát nevzpomohl, vidno z toho, že již 27. června 1604 opět předčítán nový, v němž jmenovitě zehráno na nejistotu majetku v Broumově, že se krade všeobecně, a to na poli, v zahradách a při domech, přes to, že již nesčíslněkrát na to upozorněno a důrazně to připomenuto bylo. Kdo by i nyní při krádeži přistižen byl, tomu že se dostane pranýře, metly i vyobcování ze země. Lze si dle těchto slov představit, jaká znemravnělost tehda panovala. Avšak nejen krádeže, nýbrž horší věci se ještě děly. Mandát totiž pokračuje: »Také se naskytá mnohonásobná stížnost, kterak lehkomyšní, nevážní a zlí lidé ve chrámu Páně, na náměstí, ve městě i předměstích při víně a pivě vrchnosti, duchovenstvu, náboženství, úředním osobám, ano i J. Cís. Milosti spílají a se posmívají. Jelikož takové věci ve všech zemích na výsost zapovězeny, též dle domácího českého práva ztrátou života, cti a statků se trestají, tož se tímto všeobecně důtklivě a rázně napomíná a varuje, aby budoucně nikdo ať veřejně ať soukromě takto se neprovinil, též slyší-li nezamlčel, jinak by podle císařských příkazů jako odbojník a zpučník na voze přikován do Prahy odvezen a zde trestu naznačenému propadl, jiným k odstrašení. Jest též na takové lidi pilný pozor dávat. Dle toho ať každý se řídí a střeží, ničím se neomlouvaje, neb odstrašujících trestů jest nejvýš zapotřebí.« *)

Tou dobou strana Seidlova již učinila krok dále; městský písař Welcenberg sepsal jí jakousi žalobu na opata Selendra, neznámo jakého obsahu; jen tolik jisto, že v žalobě poukazováno na stará privilegia, dle nichž prý Broumov není povinen k poslušnosti opatovi. Císař tato privilegia připsal ze dne 13. srpna r. 1604 žádá; kterak ve věci rozhodnuto, nenalézáme.

Přísnost trestů, již se v mandátech r. 1603 a r. 1604 vyhrožovalo, málo se prováděla; na to byla moc opatská v Broumově i vláda Rudolfova příliš slabá; pouze vyloučení z katolického hřbitova provádělo se jakožto jediný trest proti rebelantům, podobně

*) Překlad dle opisu v archivu broumovském.

jako jinde. Není nikde zaznamenáno, že by mimo zmíněného Burgharta a jeho syna někdo z Broumova byl pro víru vězněn nebo souzen. V apologii stavův z r. 1618 každá podrobnost, každá sebe menší příslušnost opata Wolfganga pečlivě zregistrována; tam však mimo vypravované události a mandáty jeho vyhrožující není než ještě jeden případ. Dne 2. dubna 1605 měla býti pochována opět jedna žena soukennická, jakási Toldová. Muž její Tolde Matěj, ač dobře věděl, že opat osob nekatolických ke katolickému pohřbívání nepřipouští, vzdorovitě žádal na faráři katolický pohřeb. Farář i opat jej odmítli; tu on mrtvolu nechav schválně ve sklepech ležeti zajel si do Prahy a zažaloval opata u komory královské. Komora tehdaž většinou a k a t o l i c k á žalobě skutečně vyhověla. Opat však záhy dopsal dvorské kanceláři a tato Toldeho obeslala v týž den, když dekret komory došel do Broumova. Synové Toldovi vítězoslavně dekret komory šli doručit opatovi, on však je na základě poručení z dvorské kanceláře ihned zajal, buď pro drzé jejich chování, buď aby se osoby Toldovy ujistil.*) Z toho pak povstalo opět vzbouření ve městě. V noci svatodušní potřísnili uličníci bránu klášterní lidským lejmem a namalovali na ní opata Wolfganga visícího na šibenici. V neděli po Božím Těle přepaden farář Chrištofor Heider na cestě z kláštera do kostela, házeno naň kamením, ano i vystřeleno, a to dokonce z radnice. Kterak smutné postavení měl nebohý opat Selender i se svými duchovními, jež pracně z celého světa shledával! Při tom se musil dožiti toho, že mnohý z těch světských duchovních, jež on dosadil, na př. farář šonovský Preuse, víru katolickou zradil. Bylať krise, již církev katolická tehda v Čechách prodělávala, skutečně neobyčejně pronikavou a málo mužů bylo takových, jako opat Selender. Proto také odbývána roku 1605 v Praze známá synoda církevní; od 17. srpna až do 30. října zdržoval se opat k vůli synodě v Praze a byl jedním z hlavních řečníků jejích.

*) Takto se věc sběhla a nikoli, jak Dr. Zikm. Winter vypravuje (Živ. církv. I. 282.)

Sotva se vrátiv rozhlásil v Broumovsku hlavní usnesení synody, zejména o přijetí tridentina a trestoch proti odpadlictví. Dne 27. listop. 1605 odebral se do hrabství Kladského, aby tam ve jménu císaře provedl reformu katolickou, ovšem s nevelkým prospěchem. Dokázal však aspoň toho, že mu Broumovští již tolik nepřebíhali do sousedních obcí, zejména do Radku, poslouchat protestantské kazatele. Roku 1606 o velikonočních svátcích přistoupilo 3453 komunikantů v Broumově ke stolu Páně: úspěch to nemalý, nade vše očekávání. Dlužno výsledek tento přičísti neobyčejné horlivosti opata Selendra. Na podzim 1606 rozhlásil a zavedl formu tridentinskou při oddavkách, odstranil zpěvy lutheránské, postaral se o soustavné vyučování ve víře katolické a obnovil dle příkladu arcibiskupova a všech čelnějších katolických pánů zákaz pochovávání na hřbitově katolickém pro ty, kdož zjevně odpadli. Zdálo se, že reformy Selendra opata přemohou lutheránství broumovské. Byl to však jen úspěch zdánlivý; doba od synody pražské až do majestátu měla vůbec ráz úspěchu katolického, při čemž ústupky nekatolíků byly však jen na oko strojeny. V Broumově strana Seidlova nelenila ani okamžik a stále nové a nové prostředky podněcovací proti Selendrovi vynalézala.

Divná náhoda přišla mstivým nepřátelům opatovým vstříc. Dne 30. srpna 1607 objevil se v Broumově nemilý host, vojáci to z turecké války, jímž nebyl vyplacen žold a kteří tudíž na obyvatelích žold svůj přišli vymáhat. Pět praporů infanterie pod plukovníkem Rýbišem, lancknechti hrubí a zhovadilí, v požadavcích svých hrozně neustupní, bezohlední. S celou energií opat Selender hleděl ránu tuto odvrátiti, dříve než napadla. Dlouhou dobu dlel osobně v Praze a prosil nesčíslněkrátě dvorskou kancelář, aby vojínů těch do Broumova nedávala, ježto je bída tam citelná; klášter i obyvatelstvo teprv před nedávnem na válku tureckou tisíci přispělo a konvent sotva měl, aby denní svůj chléb si mohl kupovati. Přece vojáci do Broumova vloženi a řádění jejich započalo, jakmile se jim nedával denní peněžní plat (týdně

žádali 687 kop m., po 20 týdnů se jim tyto peníze vyplácely, pak ale nebylo zhola možno).

Neštěstí tohoto všem obyvatelům společného, hlavně však na klášter dopadajícího, využítkovali nyní ďábelským způsobem David Seidl a Jan Burkhart. David Seidl právě byl opustil žalář, do něhož jej opat pro peněžité podvody byl zavřel. Žalářem, ač jen jednoměsíčním, poněvadž se reversem a kaucí vykoupil, msta jeho proměnila se takřka v zuřivost. Vymyslíl sobě bachorku, že prý opat na celém neštěstí ubytování vojska jest vinen a sice tím, že opomenul přispěti dvěma tisíci kop na žold, začez mu prý uloženo zaplatiti dvacet tisíc, a jelikož je neměl a nedal, vojsko do Broumova vloženo. Lžím těmto občanstvo uvěřilo, ač opat Davida Seidla proto zažaloval a městská rada potvrdila, že to lže jsou. Jest k neuvěření, kterak tato záležitost mocně zasáhla do sporu mezi opatem a Broumovskými a kterak dalekosáhlé důsledky měla. David Seidl předvolán ke komoře dobře se uměl vymluviti, trestán nebyl. Při té příležitosti však seznámil se v Praze s hlavními činiteli odboje protestantského. Po druhé se dostav do Prahy za záminkou, jakoby ve jménu města o slevení Rybišovských dodávek prositi chtěl, opět vyhledal tuhé spojení se zástupci protestantů, dokonce i do sněmu a mezi stavy se uměl vlouditi, všude s nemalým zanícením vypovídaje o hrozném utiskování, jehož opat Selender na lutheránech broumovských se dopouští. Tím a jen tím počínáním Seidlovým, jež obyčejně Burkhart do Prahy doprovázel, dostala se broumovská pře do sněmu, stala se veřejnou, ano postoupila do popředí. Rozepří, jako byla broumovská, bylo v Čechách na sta, ale chytré, výmluvné líčení Davida Seidla postavilo ji takřka v čelo všech ostatních. Záležitost Rybišovských vojínů táhla se až do roku 1615 a zakončila tím, že opat přes to, že mu tím vzrostlo ohromné nepřátelství ve městě i krajině, konečně jiného zbylí nevida, celou sumu, jež byla žádána, sobě vypůjčiti a Rybišovi zaplatiti musil. Divnou roli při tom hrál kladský hejtman Mikuláš Gerštorf, lutherán, jenž broumovské protestanty protežoval, od nich »jich pánem«

zván byl, ve jménu pražské komory na opatu zaplacení sumy vynucoval, ale zároveň se mu na vysoké úroky za věřitele nabízel. »O dolus! o fraus!« volá opat Selender ve svých zápiscích nad touto zchytralostí. Nezbyvalo než Gerštorfovu nabídku přijmouti, načež Gerštorf na panství broumovském takřka pánem se viděl.

Jak již pověděno, odbývány tou dobou generální sněmy, a to roku 1608 i 1609, při nichž sjednocené stanovisko všech stran protikatolických stávalo se čím dál hrozivějším, revolucionářským. V jedné z obsáhlých »duplik« a »replik«, t. j. písemných stížností císaři podaných, uvádí se jakožto jedno z nejhlavnějších míst utiskování protestantů v Čechách — Broumov. Případy Tolde a Burkhart, mandáty opatovy a cokoli udati se dalo, stálo široce vylíčeno ve stížnostech těch. David Seidl a Jan Burkhart znamenitě uměli využítkovati situace. Byli v Praze několikráte, zejména v červnu a červenci 1609, a to pro Rybišovskou záležitost. Oni však o Rybiše málo se starali, ale jako nějakí šlechticové na poradách stavů evangelických podíl brali, ano dokonce i toho dosáhli, že stavové na jich žádost celou obec protestantskou v Broumově do stavu třetího, mezi svobodné měšťany pojali, ač se to přičilo všemu zemskému řádu a platnosti ovšem nemělo. Od toho času David Seidl a jeho přívrženci tiskli pečeti své do vosku červeného. Dříve než na stížnosti stavův protestantských císařem dána odpověď, přinucen císař Rudolf okolnostmi, podepsati známý *majestát* o svobodě augšburského vyznání, jež nyní na roveň postaveno s konfessí českou z r. 1575.

4. Oboj Broumovských po udělení majestátu.

Kdo doufal, že z majestátu a současného »porovnání« mezi konfessionisty a katolíky vykvete mír a zlatý, blahý věk, ten se velice mýlil. Majestát stal se zdrojem větších rozepří než byly kdy před tím.

Především byly spory mezi protestanty samými, v lutherské a kalvinské rozdělenými, a mezi vlastními vyznavači českého bratrstva. Pak se hrnulo mnoho německých kazatelů do Čech, takže i český jazyk ohrožen. Za třetí i katolíci nebyli svorného jednání a stavěli se proti protestantům různým způsobem. Majestát i »porovnání« byly nešťastně, slovy nedosti jasnými, zdělány, odkudž povstalo na tisíce hádek a zápasů. Hned s počátku zavládl nerovný výklad majestátu v té otázce, mají-li poddaní lidé právo, držeti nebo stavěti kostel. Protestanti odpovídali, že rozhodně ano, katolíci že ne; velikou chybou bylo, že v artykulích ohledně této věci nebylo předem jasně postaráno. Chyba tato byla na straně protestantů, neboť oni koncept k artykulům sami sestavovali. Na statcích královských a v královských městech ovšem poddaní onoho práva měli, o těch majestát i porovnání jasně mluví; ale o poddaných na duchovních statcích vznikl spor. Opat strahovský Lohelius, jenž se stal koadjutorem a pak arcibiskupem, a jemu velice podobný opat broumovský Selender stáli na stanovisku, že poddaní duchovních statků nemají práva stavěti kostelů. Císař Matyáš stanovisko to sdílel, byloť také dle znění majestátu správné. Defensoři, zástupcové protestantů, naproti tomu všude, i na duchovních panstvích ke stavbě kostelů radili i pomáhali. Tak se stalo, že ve Hrobech, na zboží arcibiskupském, kostel postaven proti a na vzdor příkazům arcibiskupským, a tak se též podobně stalo, že v Broumově, též na zboží duchovním, zařízena obec protestantská, zabrán hřbitov a kostel P. Marie a přikročeno ke stavbě nového chrámku.

V Broumově jest odboj protestantů po majestátě význačnější tím, že tam právě dokončena pře soudní, kterouž rozhodnuto proti svobodě protestantů. Strana Seidlova totiž nejen že hledala úzké spojení se stavy v Praze, ona i samostatně podnikala kroky. Již z jara roku 1609, tedy před udělením majestátu, sepsána ohromná žaloba proti opatovi a podána komoře královské. Žaloba ta zůstala hezky dlouho v kanceláři komorní ležeti, jen obsah její opatu oznámen,

aby se svého času, až by přelíčení stanoveno bylo, obhájití mohl. Opat zaslal svou odpověď, ale k přelíčení pořád nedošlo. Zatím vydán majestát, David Seidl a Jan Burkhart, vrátivší se 17. července 1609 z Prahy, s jásotem oznamovali, že zvítězila jejich věc a že nenáviděný opat nemá již co poroučeti. Ihned zorganizována obec, násilně zabrán kostel u P. Marie se hřbitovem. Opat učinil o tomto jednání oznámení u komory, kteráž Broumovským nařídila, aby kostel i hřbitov opět vydali a výsledek zahájeného soudního sporu vyčkali. Broumovští však neuposlechli, nýbrž vzdorovitě kostel podrželi a při něm schůze své odbývali, při nichžto řečnil syn Burkhartův Pavel. Za nedlouho, dne 12. prosince 1609, objevil se též pastor v Broumově a ubytoval se — u Davida Seidla. Byl to dobrodruh z marky míšeňské pocházející, z vězení uprchlý, asi ze 400 deliktů usvědčený, o čemž ovšem Broumovští tušení neměli, přijavše jej na doporučení občanů svídnických. Pastor Kiršman dostal 100 kop ročního platu a zaopatření u Davida Seidla.

Odepřením poslušnosti příkazu komornímu, zabráním a podržením kostela, třeba že vedlejšího, prohřešili se Broumovští nejen proti zákonům zemským, ale i proti majestátu; neboť tento výslovně kostely roku 1609 v rukou katolických jsoucí katolíkům zaručil. Zabrání hřbitova by se jim podle majestátu bylo mohlo dovoliti, kdyby kollátor t. j. opat svolil neb kdyby komora jim jej přiřkla. Takto ocitli se Broumovští nejen na stanovisku protikatolickém, nýbrž revolučním, zjevně odbojném. Stanovisko toto jevíli i jinak, připravující vzpouru proti opatovi a chtěje jej v zámku obléhnouti a zajati. Pavel Burkhart s několika jinými jinochy protestantskými vnikl do radnice a žádal, aby klíče města odňaty byly konšelům a dány cechmistrům, starším, rovněž aby obsazeny byly brány silnými strážemi protestantů, jež by měly za účel, nepustiti žádnou posilu neb pomoc katolickou. Slavnostně zapřísáhli se Broumovští, že jeden bude státi za všechny a všickni za jednoho proti každému, i kdyby

to císař byl.*) Po vhodných přípravách zjevnou vzpouru také zahájili, učinivše násilný útok na radnici i na zámek. Nepořídili však mnoho, poněvadž opat dobře se byl zatarasil; jen pečítko městské podařilo se jim uloupiti. Vzpourea takto zahájená dále trvala, i když třikráte komora královská jim poručila zachovati pokoj. David Seidl a náhončí jeho takřka od domu k domu podněcovali proti opatu Selendrovi a rozšiřovali při tom klep, že prý ve hradě pražském 600 zbrojenců obléhá krále a že tento bude se musiti protestantským vstavům vzdáti.

5. Process 1609—1610.

Za takovýchto okolností přišel přípis z komory, aby se process, již přes půl roku se táhnoucí, projednal. Kommissary jmenováni: Hannibal z Waldštýnu na Hostinném (katolík), Mikuláš Gerštorf (prot.), Bohdanecký z Hodkova na Teplici (prot.), Petr Straka z Nedabylic (protestant), Mikuláš z Bubna (protest.), tedy páni veskrze protestantští, vyjma Waldštýna. Místo přelíčení mělo býti Police, řeč projednávací česká.

Den, od komisařů samých určený, byl 23. prosinec. Opat osobně se nedostavil, taktéž Broumovští měli zástupce. Za opata odpovídal hejtman polický Jan ze Sladova a na Bezděkově, jenž byl v těžkých těchto dobách věrným sluhou a přítelem Selendrovým. Spis žalobní samotný, pak dupliky a repliky, opisy majestátů a privilegií — to vše by naplnilo slušnou knihu, kdybychom vše doslova chtěli zde podati. Stačí však poznamenati, čeho se Broumovští dožadovali, kterak opat odpovídal a jaký byl rozsudek.

*) Stanovisko zjevné vzpoury dle příkladu stavův pražských pod vedením Thurnovým. David Seidl to, co v Praze viděl, beze všeho rozvažování v Broumově napodoboval, nic se nestaraje o následky; ano, on, člověk poddaný, drzeji a výbojněji si vedl v Broumově, než mocná šlechta protestantská v Praze.

Žaloba mluví zcela dle skutků Seidlových a Burkhartových, troufale, drze. Opat prý Broumovské nutí k poslušnosti, kdežto oni jsou třetím stavem, svobodnými měšťtělíny; nutí je prý též ke katolickému náboženství, ač ve sněmu r. 1608 odbývaném vrchnostem poručeno, aby nikdo až do definitivního rozhodnutí v otázce náboženské poddané své k nějaké konfessi nepřidržel; opat prý osvojuje si patronátní právo nad kostelem P. Marie, jenž jest na gruntě městském; dále prý opat asi 50 osobám odepřel pohřbení na katolickém hřbitově; opat prý žádá účty městské k revisi, on prý jmenuje všemocně konšely a magistrát takto dosazený chrání; konečně uzavírá se prý ve svém zámku jako nepřítel. Též prý zavedl nový cech, a to tkalcovský.

Odpověď opatova dokazuje, jak se samo rozumí, staré vrchnostenské právo kláštera břevnovského císařskými majestáty a rozhodnutím pře soudní z r. 1587; stran odepření pohřbů odvolává se na přímé rozkazy císařovy i arcibiskupovy, stran přidrželování k náboženství katolickému doznává, že tak ze své povinnosti, jsa k tomu účelu do Broumova poslán, činiti musil, od r. 1608 však nikoho k náboženství nenutil, naopak Broumovští celými houfy do sousedních lutheránských far se hnali a tím se od katolických bohoslužeb sami odlučovali. V době poslední dokonce i dovoloval přijímání pod obojí, aby lutheránům přišel vstříc, oni však do chrámů katolických ani nepřicházeli. Město Broumov, třeba že v majestátu Karla IV. přirovnáno Hradci a Kladsku, nikdy ani na okamžik nepřestalo býti poddaným, z čehož plyne, že dosazování konšelů a kollátura všech kostelů broumovských jest dobré právo opatovo. Ostatně rozhodnutí toto o kollátuře a dosazování konšelů ponechává komoře. Že se ve svém zámku uzavírá, jest domácí jeho právo, kteréhož i ten nejchudší užívá. Cech tkalcovský zavedl, aby pomohl chudině.

Po vyvrácení bodů žalobních trpce si stěžuje opat na své osobní nepřátele; široce popisuje počínání Seidlovo a Burkhartovo, osočování, podněcování jejich, lže a pomluvy a protizákonné machinace na praž-

ských sněmech. Kterak oni dva pouze pro Rybišovskou záležitost od města plnomocenství měli, ale v Praze nic jiného na starosti neměli než očerňovati a zlehčovati osobu opatovu. Vše to písemnými doklady a svědky se dosvědčuje. Bůh všemohoucí jest svědkem jeho. že on nikdy z osobních příčin nevystoupil proti jinověrcům, nýbrž pro dobrou a svatou věc, za kterouž tolik pomluv a útoků trpěti musí.

Kommissari vyslechnuvše všecky průvody a doklady, sepsali svou relaci a zaslali ji komoře. Komora však s rozhodnutím neméně než půl roku otálela, po kterouž dobu Broumovští ve vzpouře zjevné setrvali a nové žaloby proti opatovi zadávali (na př. že si osobuje právo hrdelní a p.)

Konečně dne 16. července vyřknut rozsudek a ve sněmu též publikován (viz apologii stavův str. 331). Znění rozsudku stůjž zde pro zajímavost do slova:

»Jakož jsou na J. Mil. římského císaře a krále starší obecní, též i všecka obec města Broumova skrze supplikací svou, žeby velebný opat Wolfgang Selender z Prošovic proti privilegiím a nadacím jich ve mnohých a rozdílných artikulích je stěžoval, poníženě vynesli, i také on jistých osob, před nimiž ty takové stížnosti přednesli a spravedlnost svou ukázati mohli nařízení prosil, kterýžto opat maje sobě zprávu o takové supplikaci poslanou jest netoliko stížnostem jejich odpřel, ale také zase do nich, kterak jsou se proti němu, vrchnosti své, že všichni za jednoho a každý za všechny státi chtějí zavázali a nechtíce v žádném poslušenství zůstávati, se pozdvihli sobě stěžoval, takže pro vyrozumění J. Mil. císařská ráčil jest jisté komisary obojí strany naříditi, kteřížto komisaři ve všech těch artikulích (kromě těchto třech níže psaných) na ratiifikaci Jeho Mil. Císařské porovnali a uspokojili [předně kdež oni Broumovští popravu a trestání zločinců na hrdle i menšími pokutami sobě osobují vejš psaný pak opat na privilegia krále Václava jemu a konventu dané se potahuje; za druhé jakož jsou oni Broumovští proti záповědi J. M. Cís. pod nařízenou kommissí kněze konfessí augšburské na krchof kostela P. Marie před městem ležícího uvedli, kázati mu dopustili a tak

tím způsobem kollaturu toho kostela osobiti si chtěli, v čemž nadepsaný opat na fundaci svou a veypověď na místě a z poručení Jeho Mil. Císaře jakožto krále českého od nejvyšších ouředníků soudu zemského též J. M. radů komorních léta 1587 v pátek po sv. Kateřině učiněnou, že kněží na faru dosazovati jemu přináleží, se odvolává a ji užiti žádá. Třetí pak stran dosazování konšelů do rady městské, kdež příkladem měst Hradce nad Labem a Kladska Broumovští volení osob míti chtějí — v kterýchžto třech artykulích obě strany za milostivou spravedlivou resolucí Jeho Mil. Cís. žádají a prosí i majíce Jeho Mil. Císařská to vše s nejvyššími ouředníky, soudy zemskými a radami soudu komorního, též přibравše k tomu komisaře předešle k jednání mezi nimi nařízené v bedlivém a pilném uvážení:

Předně neráčí nad tím, že jsou oni Broumovští svrchu psaným způsobem »že jeden za všechny a všichni za jednoho proti vrchnosti své státi chtějí« (jak sami se pronesli) se ve spolek zarazili, žádného zalíbení míti a poněvadž často psaný opat netoliko to ale i jiné mnohé a veliké a těžké stížnosti sobě do nich, obzvláště pak do Davida Seidla a Jana Burkharta a některých jiných osob pokládá, jak suplikace jeho šíře to obsahuje, čemuž oni na odpor se postavili pravíce, že by tím vinni nebyli: I nechťce Jeho Mil. Císařská, pokud by se to na ně vyhledalo, jim toho pro budoucí zley příklad přehlídati, ráčí je před vlastní osobu svou a nejvyšší ouředníky a soudce zemské. k jistému dni, o čemž stranám oznámeno bude, sročiti, vyslyšeti, veypověď spravedlivou podělití a dáti.*) Ze strany dotčeného kněze pak, kteréhož jsou Broumovští do kostela matky Boží na předměstí uvedli, i také dosazování na ouřad konšelských osob, poněvadž jest se jistá veypověď mezi nimi a knězem Martinem, někdy opatem, stala, v níž zejména doloženo, že týž opat při vrchnosti podle fundací a obdarování téhož kláštera se ponechává, protože také Jeho Mil. Císařská při takové veypovědi před mnoha léty uči-

*) Jaká to slabost a nerozhodnost vlády Rudolfovy!

něné zouplna zůstavovati a jim Broumovským dostatečně poručiti ráčí, aby téhož kněze ve dvou nedělích pořad zběhlých od publikování této resolucí z vrchu dotčeného kostela vybyli, té kollatury, ana jim nenáleží, se neujímalí, v dosazování osob na ouřad konšelský vrchnosti své nesahali, ano také aby se z výš dotčených závazkův ihned propustili, na ně se více nenavrátili a k opatu jakožto pánu a vrchnosti své poslušenství a všelikou šetrnost zachovali, nic nového pod skutečným a neprominutelným trestem před sebe nebrali a v nahoře psaných dvou artykulích stran stížnosti od opata do nich položených a stran popravu, zpravedlivého rozeznání obě strany pokojně očekávali přísně poroučeti ráčí. — *Publicatum per Imp. Majest. in Comitibus Bohemiae Pragae die 16. mensis Julii anno 1610. Zdenko Popel z Lobkowicz.*»

6. Stavba kostela.

Stran hrdelního práva a stížností osobních ku příslibenému v resoluci rozhodnutí bohužel ani nedošlo; aspoň není nikde zaznamenáno, že by žalobám opatovým oproti škůdcům a nepřátelům jeho bylo vyhověno. Ale resoluce aspoň v poměru poddanství Broumovských k opatu, tedy v hlavní věci, promluvila jasně: poddanství Broumovských zůstává neztenčeno, Broumov nepřináleží k třetímu stavu svobodných měst, Broumovští nejsou oprávněni zabratí hřbitov neb kostel, nejsou oprávněni, augšburského kazatete vydržovati, konšely voliti atd. Toť byla vůle královská, nejvyšší rozkaz.

Ale co byla autorita nejvyšší proti vzdoru a houževnaté opozici několika soukenníků? Broumovští neuposlechli ani v nejmenším; pastora nepropustili, nýbrž jej veřejně za svého faráře prohlásili, hřbitov podrželi, nové jmenování konšelů násilně zamezili, opatovi nanejvýš se zprotivili a v celé vzpouře tak pokračovali, jakoby autority nad nimi již ani nebylo.

Máme za to, že tento stupňovaný vzdor opíral se o snahy protidynastické, vlastizrádné; jsou toho neklamné důkazy, že bylo do Broumova nejen z Prahy, ale i od hlavních nepřátel domu habsburského, zejména od kurfiřta saského Kristiana II., dopisováno. Dosvědčuje to sám Pavel Skála (Hist. 2. p. 11.)

Resoluce císařská přijata tedy v Broumově s posměchem a vzdorem; aby pak vzdor tento veřejně každému do očí bil, umluven krok další, troufalý, neoprávněný, jen defensory pražskými schválený. Broumovští usnesli se postaviti svůj vlastní kostel a zříditi svůj vlastní hřbitov.

Hřbitov zařízen velmi brzo a snadno. Hned za dolejší branou městskou, na parcele klášterní, tehda snad na čas některému občanu pronajaté, odměřena a plotem ohražena neveliká plocha. Dne 29. srpna pastor Kiršman ji takžjak »posvětil« a titulem »svatého Křištofora« pojmenoval; téhož dne zde pochovány čtyři mrtvolý. Z jara pak r. 1611 zahájeno kopání základních příkopů pro kostelík; dne 27. dubna vpuštěn po slavnostním »Te Deum« základní kámen a zahájeny čilé sbírky milodarů pro stavbu. Sbírký ty zasahovaly až do Vratislavi a k marce brandeburské.

Opat, jsa od r. 1609 ve městě beze vší moci, byl nucen počínání takovému přihlížeti, aniž je zameziti mohl. Pouze písemný mandát vydal, aby se ve stavbě přestalo. Když to ovšem nepomohlo, oznámil věc dvorní kanceláři. Právě byl nastoupil císař Matyáš. Vida důležitost zásadní záležitosti této, císař svolal zvláštní poradu nejvyšších úředníků zemských a otázku, mohou-li Broumovští kostel stavěti, dal důkladně prozkoumati. Výsledek porady bylo dobrozdání dne 23. srpna r. 1611 císaři podané, v němž nejvyšší úředníci praví, »že ani z majestátu, ani z porovnání nelze vyvoditi, že by Broumovští právo měli, kostel postaviti, poněvadž právo toto přísluší dle jmenovaných privilegií sice svobodným městům, nikoli poddaným.« *) Císař

*) Viz: Apologie stavův p. 358.

na základě dobrozdání vydal k Broumovským následující rozkaz: »Matyáš Druhý z Boží Milosti císař a král... Opatrní, věrní, milí! Donáší se nám, kterak Vy se opovažujete stavěti nový kostel. Jelikož nemáte k tomu nižádného práva, poroučíme Vám tímto, byste stavbu ihned zarazili a až k dalšímu našemu opatření a resoluci naší zouplna zanechali; nic jiného nečiníce. Tím vyplníte naši milostivou vůli.«*)

Tímto vlastnoručním listem císařovým, jež Broumovští ihned zaslali defensorům, stala se otázka broumovského kostela otázkou zásadní. Defensorové svolali ihned schůzi všech zástupců strany pod obojí (české konfessi) a když se jich dne 10. listop. 1611 v Karolinu asi na sto sešlo, zahájili o broumovské stavbě rokování. Výsledek tohoto byl ten, že Broumovským poručeno, aby opatu sice zůstali jinak poslušní, ale ve stavbě aby pokračovali; právo stavěti kostely má prý každý, opat ať podá soudní žalobu, chce-li.**)

Broumovští tedy stavěli dále, k podrobení se však vrchnosti měli málo chuti. V dubnu 1612 bylo zdívo kostelíka hotovo až po střechu; ihned, ještě pod širým nebem, pastor Kiršman počal odbývati v něm bohoslužby. Zařízena též škola o třech třídách, v nichž vyučovali lutherští učitelové Bressler, Wesner a Steiner; prvnější byl zároveň kantorem. Do zimy byla střecha hotova, v březnu 1613 poprvé přijímali lutheráni broumovští z kalicha jedním z Plakwiců darovaného. Přijímajících bylo 83. Jistá žena z příbuzenstva Plakwicův darovala varhany. Defensoři chránili Broumovské po celý čas stavby, vláda hleděla sice několikráte stavbu zastaviti, avšak jen slovy, příkazy, ty však byly v Broumově hrachem házeným na stěnu. Císař dával věc několikráte zkoumati a šetřiti, bral radu tu a tam, Broumovští však zatím stavěli dále a dostavěli. Opat nemohl o sobě proti stavbě podniknouti ničehož, jsa téměř bezmocen. Na čas

*) l. c. 332.

**) Srovnej: Gindely, Dějiny česk. povstání I. 58.

zmocnili se cechmistři protestantští též magistrátu (tedy proti zákazu i samých defensorův), ale opat si vyžádal od komory královské vojenskou assistenci a tak se mu dosazení zákonitého úřadu městského poštěstilo (1613). Nestalo se tak bez pouličních bouří, kteréž ostatně od r. 1609 skorem ustavičně se opakovaly. R. 1612 píše arcibiskup nejv. kancléři, by přiměl císaře k násilnému potlačení bouře v Broumově, kdyby opat za to žádal.*) Roku 1613 v červnu, když opat za dlouhý čas zase jednou vstoupiti chtěl do radnice, rozpoutala se taková vřava, že šlo o živobytí opatovo a on záhy do zámku se vrátiti musil. Také jednotlivci ohrožovali opata kde kdy. Jiří Šolc. soukenník, zatykačem po Čechách hledán proto, že útočil často na život Selendrův.***) Taktéž Martin Birke, sedlák, mířil jednou nabitou puškou na opata. I v samé blízkosti opatově byli zrádci; jednou z nenadání počalo hořeti v komnatě opatově, což bylo očividně také útokem na život jeho. Kteraká byla vůbec nálada Selendrova, lze usouditi z toho, že právě v roce 1613 vyhledal si místočko, kde chtěl na věky odpočinouti, a dal si tam vyzditi hrobku.

Roku 1614 trvala vzpoura Broumovských ovšem dále; měli svůj kostel, hřbitov, školu, ale chtělo se jim více; chtěli nejen obcí se nazývati, ale přáli sobě též míti radnici, pečítka, zvláštního purkmistra a konšely protestantské. Obrátili se dne 8. září k defensorům, aby jim to vše dali; defensoři však zcela správně jim odpověděli, že k udělování takovýchto výsad oni práva nemají, že ostatně povinností Broumovských jest, katolické radě městské, jež byla zákonitě ustanovena, býti povolnu. Významným jest dodatek v přípisu tom (ze dne 26. září 1614), »aby se tiše chovali a věci protestantské zbytečným bouřením neškodili.«

Tou dobou broumovští protestanti i mezi sebou měli rvačky, hádky a rozepře. Pastor Kiršmann totiž dopustil se v Broumově všelijakých zločinů, takže jeho vlastní »ovečky« jej u protestantské konsistoře zaža-

*) Winter, život církevní I. 258.

**) Zatykač dochován v Rajhradě.

lovali. Kiršman obeslán dostavil se sice do Prahy, ale dokázal tam podplacením a falšováním dopisů a dlužních úpisů propuštění své na svobodu, dříve než soud o něm rozhodl. Vrátil se do Broumova, zastal tam nového pastora, Ondřeje Knorra; byl zde od 15. října 1614. Nyní se utvořily dvě strany, Knorriáni a Kerasandriani (Kerasander — Kiršman), obě vášnivě pastora svého hájící. Došlo často k poličním ozbrojeným útokům, ano i ke krveprolití. Na vánoční svátky 1614 dobyl Kiršman kostela lutherského i hřbitova a zahnal as na den Knorriány odtud. Dne 18. ledna 1615 obnovili náhončí Kiršmanovi útok na kostel, tentokrát v noci, byli však opět odraženi. Dne 27. ledna bojováno opět kol kostela. Knorriáni odtesávali okázalým posměchem poprsí Kiršmanovo, jež si byl on v kostele nade hlavní dvěře dal zasaditi. Dne 20. dubna 1615, v pondělí velikonoční, pochovával Kiršman truhláře Poláka. Knorr se svými mu při tom všemožně překážel. Dva dni na to zase Knorr pochovával; Kiršman postaviv se se svým štábem těsně u brány, mezi kostelíkem a městskou zdí, počal zbraněmi na průvod Knorriánův dorážeti, načež odpůrci hbitě odpovídali. Tak byla místo pohřbu hotová bitka. Mnoho osob poraněno, jinoch Rüdiger zastřelen jakýmsi Jakubem Seidlem, dle všeho synem Davida Seidla, jedna paní z okna vyhlízející postřelena, jiná bodnuta.

Tyto rozbroje trvaly tak dlouho, až Kiršman z Broumova zase utekl. Co by nikdo neuvěřil, stalo se: Kiršman v Praze u sv. Václava na Novém Městě veřejně se víry augšpurské odřekl a přijal katolictví. Proč to asi učinil, ihned se ukázalo. Co nevidět přijel do Broumova a nabídl opatu Selendrovi své služby; opat ovšem dobrodruhu nevěřil, ponechal jej několik dní ve zdech klášterních a pak se ho hleděl zbaviti. Kiršman se ve Vídni brzy potom vydával opět za luthera, až se mu na podvod přišlo. Posléze prchl do Uher a zemřel někde ve službách uherských magnátů.

7. Boj o kostel.

Když se roku 1615 odbýval v Praze opět sněm zemský, byli při něm též broumovští soukenníci: Jan Burkhart, Mikuláš Friemel a Jan Kreczik. (David Seidl od r. 1613 v dějinách hnutí broumovského se více neobjevuje). Nedivno tudíž, že v jednání sněmovním, zvláště ve stížnostech, jež ve formě supliky stavové podali císaři, byla řeč též o Broumově. Volnost náboženskou Broumovští sice měli, kostela i přes císařský zákaz volně užívali a opat Selender od roku 1609 proti trvající vzpouře byl tolik malomocen, že ani svého života jist nebyl: přece však stěžováno si naň, že prý stavbu kostela hleděl zameziti a volné vykonávání náboženství pod obojí v novém kostelíku nechtěl trpěti.*) Míněno tu patrně zakročení opatovo u císaře; neb kdyby byl i jediný skutek násilný k zamezení stavby podnikl, jistě by tento skutek zde byl uveden. Ale jak praveno, Broumovští kostel svůj volně dostavěli, volně v něm s pastorem Kiršmanem a pak Knorrem bohoslužbu prováděli, ano v této době, dne 1. ledna 1615, při kostele i bratrství zařídili (aby měl kdo zpívati) a dne 18. září 1615 novou kazatelnu pořídili — důkazy to, že od dostavění kostela ani na okamžik z něho neodstoupili, nikým, nejméně opatem jsouce od něho odlučování. Zmíněný již protestantský učitel Bressler vedl od svého nastoupení r. 1610 až po roku 1616 záznamy všech událostí při kostele zběhlých. Denník tento leží před námi: ni jediný pokus se strany opatovy není zde zaznamenán, aby snad Broumovské od návštěvy kostela zdržoval neb pod. A přece Gindely z oněch zhora uvedených slov (... hleděl zameziti, ... nechtěl trpěti) vyvozuje,**) že prý kdysi roku 1614 opat dal kostel zapečetiti. Věc taková se zběhla tehda ve Hrobech, ale ne v Broumově. Opat zdejší byl rád, že směl ve svém uzavřeném klášteře dýchat.

*) Apol. stavův 856.

**) Děj. česk. povst. I. 75.

V žalobě stavův r. 1615 císaři podané míněno tudíž počínání opatovo r. 1611, kdy se kostel začal stavěti. Tehda ovšem opat Broumovské zažaloval, a to jest celé jeho »provinění«. Nyní se naň žalovalo tak, jakoby ustavičně Broumovské utiskoval. Císař na supliku stavův neodpověděl přímo, pouze schválil krok arcibiskupův, když on na všech 132 farách královské kollatury kněze dosadil katolické. Stran broumovského kostelíka však v květnu 1616 na loveckém zámku v Brandýsi pravil císař k defensorům: »Nemo h u naléztí u sebe, že by duchovním poddaným dovoleno bylo, stavěti kostely.«

Bylo také zcela přirozeno takto souditi i nehledě na majestát; neboť kdyby města duchovní najednou měla vpočtena býti mezi čistě komorní, královská, musila by se jim mimo právo stavění kostela i jiná ještě práva doznati a povoliti, na př. volné stavění městských zdí, čehož poddaná města nikdy neměla. Bylo by to bývalo silné trhnutí do zřízení zemského, dalekosáhlých účinků juridických a politických.

Císař Matyáš poručil nyní (neznámo kterého dne), aby Broumovští kostel uzavřeli a vydali. Odpověď na to byla nová bouře v Broumově. Opat oznámil to v kanceláři dvorské a jmenoval vůdce a strůjce nových bouřlivých výstupů. Bylo jich šest: David Rampuš, Lenart Rampuš, Ondřej Biker, Baltasar Ansorge, Kašpar Šramer a Tobiaš Reisinger.

Císař obnovil příkaz svůj, ale když i tu Broumovští neuposlechli, vydal dne 13. listopadu 1617 rozkaz k městské radě, že oněch 6 jmenovaných občanů se má osobně dostaviti do Prahy; jelikož však brzy na to přesídlil dvůr císařský do Vídně, poručeno, aby oni občani dostavili se do Pardubic, když císař právě tudy bude cestovati.

Jmenovaní občani dostavili se skutečně do Pardubic; císař Matyáš však sám je nepřijal, nýbrž kanclér Lobkovic. Ten ve jménu císařově přísně je vyslechnuv poručil, aby ve čtyřech týdnech klíče kostela k rukou opatovým odevzdali, načež opat o tom do Prahy podá zprávu místodržícím. David Rampuš mimo to měl se dostaviti do Prahy, aby tam vyslechl rozsudek zvláštní,

jeho osoby se týkající. Patrně byl on z rebellantů nejhorší.

Tomuto příkazu, již šestému stran uzavření kostela, Broumovští tak málo učinili zadost, jako dřívějším. Jen pět z jmenovaných měšťanů (David Rampuš nikoli) odebralo se do Prahy, především stěžovat si u defensorů, pak snad omluvit Broumovské u místodržících. Tito však nerozumějíce žertu, všech pět občanů dali do »Bílé Věže«. A opět poručeno Broumovským, již po sedmé, aby kostel uzavřeli a klíče Davidem Rampušem a ještě třemi výslovně jmenovanými občany do Prahy zaslali (12. prosince 1617). Tři z obeslaných, mezi nimi Rampuš, do Prahy skutečně přijeli, ale b e z k l í č ů. Tentokrát magistrát (většinou katolický) kostel násilně chtěl uzavřít, ale rozzuřený lid, klacky a holemi ozbrojený, byl by snáze konšely zabil, než by uzavření byl připustil. Přišedše bez klíčů jsou tudíž oni tři občani taktéž uvrženi do »Bílé Věže« (v lednu 1618).

Upozornujeme mimochodem, kterak nesvědomitě i Gindely i Pavel Skála o Broumově tvrdí, že byl tamější kostel násilně uzavřen; onen roku prý 1614, tento 1617. Nepravdou jest to i ono.

Císař uslyšev o vzdorovitosti Broumovských již po tolikáté prokázané, poručil dne 19. února 1618 (pondělí po sv. Valentinu) zvláštní komisi, aby do Broumova zajela a kostel uzavřela. Komise pozůstávati měla ze šesti pánů, tří katolických, tří protestantských; že však protestantští odepřeli, zbyli pouze tři páni katoličtí a to: Herolt Libštejnský z Kolovrat, Křištof Wratislav z Mitrovic a Bartoloměj Brunner z Vildenavy a na Slatině.

V příkazu císařském komisi svědčícím praví se:*) »Matyáš z Boží Mil. . . nehodláme Vám zatajovati, že před svým odjezdem do Vídně jsme několik osob z Broumova, jež byli nejhlavnější osnovatelé vzpoury v Broumově, do zámku našeho v Pardubicích obeslali, jim zde mnohonásobný nešvar, jehož se byli dopustili proti Volfangu opatu, vrchnosti své, se vši přísností vytkli a jim poručili, aby kostel, ježž proti našemu vý-

*) Opis německého originálu v archivu broumovském.

slovnému zákazu postavili, jmenovanému opatu postoupili a jemu též klíče odevzdali a kostela více ne-užívali, napomenutí našemu se poddali a potvrzení o tom všem osobně k místodržícím do Prahy přinesli. Tomu však oni naprosto vzepřeli se, kostel opatu nepostoupili, nýbrž na obec celou a několik jiných osob se odvolávajíce na tyto vinu sváděli, pročez my pro neposlušnost a vzdorovitost jejich je za trest do Bílé Věže vsaditi dali. I neopomenuli jsme po tom purkmistru i radě znova poručiti, aby ve jménu našem kostel uzavřeli a zapečetili a žádnou schůzi tam netrpěli a kostel odevzdali. Čemuž opět tak málo za dost učiněno jako dříve, nýbrž když purkmistr a rada i se vši obcí příkaz náš provésti chtěli, v kostele najednou zvoněno na poplach a tím přivoděno, že lid sprostý v nemalém počtu se zbraněmi a různými holemi se srotil, takže velká vzpoura a pozdvižení z toho mohlo povstati. — Jelikož však smluvený tento odboj jich Broumovských směřuje a směřoval proti nám, naším zákonitým předpisům, jakého nemůžeme ztrpěti ani vysokým osobám, neřku-li jim, my tudíž je spravedlivě, jiným pro odstrašení, ztrestati musíme: proto jsme Vás vyvolili našemi kommissary a milostivě Vám poručíme, abyste se po obdržení tohoto příkazu ihned na cestu do Broumova dali, kostel zmíněný ve jménu a na místě našem uzavřeli, klíče k sobě vzali a naším místodržícím odevzdali, taktéž purkmistru, radě a celé obci pod trestem ztráty všech privilegií nařídili, aby příště všech schůzí v kostele tom se vystříhali, toho kostela zúplna se vzdali a vyzvíděli, kdo byl příčinou minulé vzpoury a zvonění na poplach; též byste predikanta, jenž na pozdvižení dojista bral podíl a k němu radil, z města vybyli . . .

Co plyne z tohoto císařského listu? Především, že nepravdu mluví Skála, jenž r. 1617 již uvádí uzavření a zapečetění kostela. Pak že nepravdou jest, jakoby opat násilně dal kostel uzavřít; byl to císař Matyáš. Dále že nebyl kostel před touto dobou vůbec nikdy uzavřen, poněvadž tomu Broumovští vždy zabránili. Jest vůbec posavadní názor o uzavření kostela brou-

movského silně protestantsky přibarven. Proč Skála o této kommissi neuvádí ničehož? Proč apologie o kommissi sice mluví, ale neví ničehož o výsledku? Gindely sice již r. 1868 vyšetřil,*) že kostel broumovský r. 1618 uzavřen nebyl, proč však ve svých pozdějších dílech i učebnicích tuto nepravdu dále tvrdí? Zakládá-li své tvrzení na domněnce, že byl kostel r. 1614 uzavřen, odporuje si sám sobě a tvrdí lež novou.

Viděli jsme, že r. 1614 kostel uzavřen býti nemohl; odporují tomu prameny lokální. Ale on ani r. 1618, kommissí shora uvedenou, uzavřen nebyl. Našla se totiž nejnověji původní zpráva kommissarů samých, která až posud i Gindelymu i jiným historikům zůstala skryta. Vydal ji roku 1902 ředitel archivu místodržitelského Dr. Köpl ve spise »Festschrift des Vereines für Geschichte d. Deutschen in Böhmen«. Jakési dva opisy této relace našel sice Gindely ve státním archivu vídeňském a saském, ale tyto neměly ani datum, byly též i jinak neúplny, takže nemohlo se z nich s jistotou čerpati. Jest tudíž objevení páně Köplovo velevítané a opravňuje nás, se vší určitostí tvrditi, co jsme dříve (r. 1894) pouze na základě broumovských pramenů s pravděpodobností napsali, že totiž broumovský kostel vůbec uzavřen nebyl.

Relace kommissarů vypravuje (německy) takto: »Dne 11. března 1618 po dlouhé čtyřdenní cestě přistáli jsme do Broumova. Ještě večer zavolali jsme k sobě purkmistra, fojta a tři rady i přečetli jim císařský rozkaz; připojili jsme, že druhého dne všichni občané se mají dostaviti na radnici a po celou dobu, co zde dlíti budeme, nemá se pouštěti čeládka na ulici. Dne 12. března ráno pak nemálo jsme se podivili, že náměstí bylo plno lidí. Na radnici neobjevila se ani třetina občanstva; za to u kostela lutheránského stály veliké zástupy a ani v noci odtamtud neodešly. Na radnici přečetli jsme nejdříve v zasedací síni, pak v dolejší jizbě císařský přípis v obou řečích

*) Děj. česk. povst. I. 247.

a jali jsme se domlouvatí všem přítomným, aby uposlechli a kostel vydali. Odpověď bylo hlasitě reptání a jednotlivé volání: »Odstupte« (zvolal tak prý švec Bém). Domlouvali jsme dále, upozorňovali na nebezpečnost trvalého vzdoru, poukazovali na města Frankobrod, Wormsy, Cáchy, Opavu, která se císaři byla poddala, Broumov proti těmto pouze vesnicí. Na to nastalo hrobové ticho. Tu předstoupil jakýsi Melichar Šolc, opět švec, a prosil, že prý máme míti ztrpění, že nám bude podána suplikace písemní či memorandum, jež však není dosud dohotoveno. Povolili jsme tedy lhůtu, ale pod podmínkou, že shromáždění má zůstatí pohromadě. Pak jsme dali zavolati pastora Pötticha (nástupce Knorrova od r. 1616). Pastor přišel ale ne sám, nýbrž provázen celým houfem, jenž jej chránil. My mu sdělili ihned poručení císařské, že má opustiti Broumov. Tu on s pláčem dokazoval svou nevinu a prosil o několik dní ztrpění, že prý má ženu v šestinedělích. My mu dali lhůtu do 17., tedy pět dní. Pastor slíbil, že do kostela vícekrát nevkročí. Pak jsme opět sestoupili do světnice, kde byli shromáždění Broumovští, a přijali jsme od nich jakýsi spis, v němž se žádalo, abychom odjeli a nechali věc, až dojde prý odpověď osmi v Praze zavřených občanů. My ovšem na takovou prosbu nepřistoupili, ale žádali jsme přímo zvolení výboru, jenž by s námi uzavření kostela vykonal. Tu povstal ohromný křik a lid opouštěl sň s výkřiky »Toho neuděláme!« Zatím čas dostoupil až k třetí hodině odpolední. Již jsme rozmýšleli, máme-li zůstatí neb odcestovati, poněvadž lid se na ulici bouřil. Zůstali jsme však a dne následujícího jsme poslali od domu k domu tázat se, kdo chce císařské vůli učiniti zadost a kdo ne. Na to se našlo 26 osob s radou městskou, jež se uvolily, uzavřítí kostel. Netrvalo to však dlouho a vrátili se tito i mnoho jiných na radnici, kdež jistý Wonser nám mínění všeho lidu projevil právě, že mají v rukou psaní defensorův opatřené 18 pečeti, z něhož vidno, že dle majestátu i oni, Broumovští, jsou oprávněni stavěti a míti svůj kostel a že defensoři je v tom budou chrániti. Jiní z houfu přibylého pravili, že se raději za-

bíti dají, než by uzavření kostela dopustili. Švec Melichar Šolc konšelům a občanům k uzavření kostela se objevivším ve jménu veškerého lidu byl oznámil, že jakmile ruku na dvěře kostelní vstáhnou, ihned budou k smrti utlučeni.« — Na to kommissaři jednání své ukončili a odcestovali přikázavše pouze radě městské, aby o odstranění predikantovo měla starost a aby kdokoli u kostela řečniti bude, udán byl do Prahy místodržícím.

Nade vši pochybnost jisto jest tedy to, že nikdy k uzavření kostela nedošlo; kdykoli císařem poručeno bylo, vždy postavili se Broumovští na odpor a uzavření zamazili. Opat sám a jeho úředníci kostelu se ani nepřiblížili. Jen rada městská, pokud víme, dvakráte se o to pokusila, ale vždy násilím přinucena, pokusu zanechati.

To jest historická pravda o uzavření kostela broumovského.

8. Katastrofa.

Odboj Broumovských zdánlivě zvítězil. Však jak bude dále? Císař urážku sobě učiněnou sotva ztrpí; dokázal to velmi energicky v obdobném případě v Strážci. Avšak pro okamžik Broumovské ztrestati neměl času. Právě současně s kommissí broumovskou sněmovali protestanti v Praze v Karolinu. Deputace jejich odeslaná k místodržícím i spis zaslaný do Vídně k císaři žádaly mezi mnoha jinými věcmi důrazně propuštění osmi Broumovských z Bílé Věže. Též vytýkáno opatu Selendrovi, že prý neměl vždy žalovati vše císaři, nýbrž nastupovati soudní řízení. Že tak opat učinil několikrát, že však komorní dekrety v Broumově přijímány byly jen s posměchem, toho snad stavové nevěděli neb věděti nechtěli. Vůbec se zdá, že David Seidl a Jan Burkhart i jejich přátelé, kdykoli se v Praze objevili, kreslili věci broumovské zcela jinak, než se sběhly, a že stavy takto podvá-

děli. Aspoň veliká neupřímnost Broumovských ke stavům se ukázala velmi brzy.

Císař odpověděl na spis mu podaný dne 21. března. V odpovědi s rozhořčením mluví o tom, že stavové proti jeho vůli se sešli a se radili, a že on ze své vůle a z dobrých příčin kostel Broumovských uzavřítí přikázal a že si co nejprísněji zapovídá, aby se mu věznění osmi Broumovských vytýkalo; tito si své vězení zasloužili a ve Věži zůstanou.

Jen kratičká ještě doba a protestanti na odpověď císařovu odvětili katastrofou ze 23. května 1618, defenestrací. —

Jedním z prvních výkonů povstalecké vlády bylo propuštění osmi Broumovských. S jásotem uvítání tito v Broumově. Zde pak vypukla hotová anarchie. Opat sice neprchl (jak Gindely opět mylně udává), ale zaopatřiv se vojskem venkovským, uzavřel se v zámku (klášteře). Dobrého neočekával ovšem ničehož.

Broumov dostal od direktorů příkaz, aby postavil oddíl vojska; postavil 49 mužů tak chatrně oděných, že hejtman Věněk Butovský z Kutné Hory je jedno-duše zase poslal domů. A přece dokázaná věc, že Broumovští měli 400 dobře oděných střelců. Ale co bylo Broumovským, Němcům, do zájmů stavů českých, jen když jim stavové dopomohli k odboji a vítězství proti opatovi. Ani peněz neposílali, ani mužů, takže Věněk Butovský z Hustiřan často je upomínati musil.

Též opat Selender dostal vybídnutí, by prý k »obhájení vlasti« přispěl půjčkou 24000 kop míš. Opat odpověděl též písemně, že takové summy nemá, ale že by 1000 kop míš. zapůjčil. Na to jej direktorové dne 7. ledna 1619 a hned na to dne 25. ledna oběslali osobně do Prahy. Opat ovšem nepřišel.

Tu poslali direktorové zvláštní kommissi do Broumova, jež měla na opatovi vymoci peníze stůj co stůj. Kommissie pozůstávala ze dvou vladyků rytířů Jana Arnošta z Miltic a Jana z Vranova s dosti silným oddílem vojska. Kterak tato kommissie v Broumově řádila a co vykonala, čte se nejlépe z vlastního jejího dopisu k direktorům, jež tu dle originálu (archiv rajhrad.) podáváme:

•Služby své V. M. vzkazujeme . . . Vedle milostivého Vašich Mil. poručení, kteréhož datum na hradě Pražském 30. Januarii leta tohoto 1619 jsme se tak povolili a zachovali a ihned dnem nocí do kláštera Broumovského sjeli a poručení od Vašich Mil. jemu (opatovi) presentirovali a s ním ponejprvé o půjčku jistou sumu peněz velice mírným náležitým šetrným přátelským způsobem proti na ten čas . . .*) budoucímu neprodlenému od Vašich Mil. na místě vše (povolení) třech pánův stavův království Českého dostatečně pojištění jednali, též potom i jemu některé jisté příčiny že touto naší roztržitostí v této naší milé vlasti, zvláště pro tření Majestatu v příčině náboženství (an jest Broumovským velkou překážku při stavení kostela nového v Broumově činil, religii evangelickou potlačiti nápomocen byl i tolikéž veliké tyranství nad nimi, kteří nad pánem Bohem se zapomenouti a od náboženství pod obojí jsouce v té věci zrozeni odstoupiti nechtěli, provozoval) původem byl, srdnatě i jiné věci předstírali, kterýžto pan opat nám tuto odpověď dal: předkládaje, že po ta leta veliké škody a outraty pocítiti musil, obzvláště od Rybišovských soldatů, kteří tam leželi, při klášteře a dvořích mnoho stavěti a opravovati dal, takže není nikoli žádost Vašich Mil. možné naplniti, toliko ten tisíc kop míš. vedle svého předešlého zkázání zapůjčiti a toho že ještě zouplna ve svém sklepe před rukama nemá, nýbrž peníze, totiž ten jeden tisíc na sbírky shledávati oumyslu jest a odvésti chtěl. (Více) že dáti nemůže, rače odpustiti, nejednou křivě Pána Boha se on dokládá. I nechtíce my k sobě takovou neučinnivou odpověď přijmouti, nýbrž jemu ještě po mnohém předkládání s dosti dobrým (pozorem warty) před jeho pokojem i u sklepu dole, kudyby svůj skrejš z pokoje dolů míti a odtud z toho svého sklepu jednoho i druhého někam oukradně vyvésti dáti mohl, za jednu hodinu lhtu aby se rozpomenul na budoucí věci co by z toho povstati mohlo, dali (majíc on peněz velkou sumu a nechtíc nic od sebe k svatému bohda pokoji v tomto krá-

*) Místy jest originál spráchnivělý a sešlý.

lovství učiniti) aby se se svým konventem poradil a na něčem jistým se usnesl a nám na místě Vaš. Mil. skutečnou účinnou odpověď dal.

Tu jest po malé chvíli pátera převora se sedmi bratřími z konventu k nám do pokoje poslal a skrze něho předešlou svou obšírnou a neučinnou odpověď opakovati a oznámiti dal, že jemu možné není něco více mimo ten 1000 kop míš. zapůjčiti a že více peněz nemá, aby se s ním nakládalo jakkoliv; a žádal při tom zůstaven býti. Po kterýchžto pak bratřích jsme jeho zase napomínati dali, aby aspoň jednou se rozmyslil a Vašich Milem takové neučinnosti neprokazoval, nýbrž když žádost Vaš. Mil. naplní, že mu to ráčíte dostatečně pojistiti, všelijakou láskou zpomínati a jeho se vším konventem u své ochrany míti. V tom když již bratři od nás zase k němu, opatovi, šli, s ním rozmlouvali, do pokoje jeho jsme za nimi hned zase v patech vešli, opět oustně při přítomnosti jich všech spolu napomínali a když předce na svém odporu stál, velkou svou urputnost změnit nechtěl, i majíce hned tu při ruce osoby přísední Broumovsky šest osob před jeho pokojem je jsme do pokoje povolali, kteří tu okolo něho zůstaly, aby nic žádnéj ustraniti nemohl, dadouce na to bedlivý pozor. Odtud do kostela s bratřími jsme vešli, tam v kapli truhly zotvírali, jejich kostelní věci, kterýchž na mále bylo, spatřili, peněz žádných nenalezli, odtud zase jsme se navrátili do jeho pokoje, aby nám sklep svůj v nějaké věži, jdouce z pokoje jeho do ní, otvírali dal, tam jsme v šrajptyšku, v šuplatách a měšcích přes 1200 kop míš., všelijakých smíšených peněz, item pod matracemi pod malým lůžkem mezi cejnovým nádobím dva pytlíky českých grošův, ve světnici smíšených peněz drahně koš našli, od stříbra pak nic jiného, toliko jeden koflík pozlacený, láhev a jedenácte stříbrných lžic a něco od kamení českých do stříbra vsazených i také zvláště v papířích zabalených kolik stříbrných grošů na šňůrce a hodinky pater: vše jsme to vzali, potom pak jdouce do sklepu, kde víno má, našli jsme v jeho truhle pod plátny čtyry ručníky, pět pytlíků peněz rozličné mince, kte-

réžto jsme od osob radních a (ouředníků) obecních z města Broumova vyčísti dali a jaká suma se našla, z přiloženého poznamenání se vynachází.

Nicméně majíce my zprávu jistou, že by pachole jeho o nějakých penězích vieděti mělo, kteréhož jsme před sebe předvolali a examinací s ním drželi. I nechtíc se k ničemu znáti, v tom se nám ze sklepu toho na jakous věžku pod hodiny rychle utekl a ztratil a z návodu p. opata v klášteře se ukryl; kdež jsme na opata a patres nalšíhali a na ně s burtem udeřili... kteréžto pachole u večer se našlo i byvše předvedeno před nás opět a znova jsme ho examinovali a nechtíc se k ničemu znáti, našli jsme jinou věc k přiznání*), tu jest teprv oznámil, že jest panu opatovi tři měšky dukátů a tupldukátů, jeden před pece a dva v pokoji za firhanky mezi policemi, kde nějaké listiny byli, schoval; kdež jsme hned s ním šli a takový dukáty v těch místech našli, kteréž jsme ihned před panem opatem vyčítali, jichž se našlo kusů 235. Když pro Boha opat žádal, aby mu se některej na líky majíc do apatyky platiti, zanechal, dali jsme mu jich deset, kteréž do ruky přijal. A již po tom dnem i nocí ve všech pokojích a sklepích, skrejších, v kostele a jinde, pod krovy a téměř ve všem klášteře všudy jsme hledali, do země píchali, v sudech ve víně ohledávali, skrejše otvírati, zedníkům prolámati je dali, nicméně nikdež nic se nenašlo.*

Další relace vypravuje, kterak se kommissaři pídili po kostelních pokladech; farní kostel zlato a stříbro své měl a to tam také na prosbu Broumovských, kteří chtěli kostel ten míti, zůstalo. O klášterních klenotech dověděli se kommissaři, že byly odvezeny do Rajhradu. Potom žaluje zpráva mnoho na úředníka opatova Jiřího Pretoria, jenž prý dle výpovědi Broumovských lutherány věznil, pokutoval, direktorům v Praze se vysmíval, assessory konsistoře lutheránské prý označoval co ševce a krejčí. Tohoto muže jali kommissaři a poslali jej i s pokladem uloupeným do Prahy.

*) Mučidlo.

Stížností proti opatovi hrnulo se ovšem od lidí dosti; každý chtěl se na něm vymstít; prý by bylo pět neděl zapotřebí, všecky ty stížnosti vyslechnouti, jak praví kommissaři.

Dále žalují kommissaři, že prý je nespravedlivě sestavena městská rada v Broumově a to za tou příčinou, že do konšelského ouřadu pojata sedm osob katolických a jen jedna evangelická. Kommissaři nařídili, aby byli v městské radě pro příští ještě čtyry evangelické osoby a direktorům ponavrhují, aby všecky ouřady byly obsazeny osobami veskrz jinými, ovšem evangelickými.

Relace dotýká se ke konci farního kostela broumovského, jenž prý Broumovským bezprávně odňat a mnichům postoupen jest (jest to hrubý omyl), aby prý nyní opět Broumovským odevzdán byl.

Opat Selender o této invasi kommissařů stavovských ve svých posledních zápiscích referuje takto: »6. & 7. Febr. venerunt Commissarii et hostiliter me invaserunt, omnem pecuniam, quam habui, vi acceperunt, muros perfregerunt. Braunoviensium custodum fuerunt 60, qui monasterium circumdederunt et rapuerunt obvia ex omni supellectili; comites quos secum habuerunt, fuerunt 30, furatissimi et nequam genus hominum. Direptio monasterii duravit duos dies et noctes.«

Když direktori sumu Milticem uloupenou a do Prahy poslanou sčetli, byla jim příliš — malou. Ihned poslali psaní opatovi, aby zaslal více; sotva však dopis byl expedován, rozmyslili si to jinak a povolali opata osobně do Prahy.*) Opat ovšem do Prahy nejel. V březnu odbýván pak sněm, na němž katoličtí vůdcové, mezi nimi opat Selender, ze země vyobcováni. Dne 29. dubna v noci opustil tudíž opat Selender klášter broumovský; dne 1. května dojel do Warty ve Slezsku, pak do Kamence a Nýsi. Zde nějaký čas pobyl a dne 17. června dojel do Rajhradu. Necítě se však zde dosti jistým, odebral se na

*) Původní dopisy ze dne 19. a 25. ledna v archivu rajhradském.

blízkou faru benediktinskou Domašov. Zde pak uštván a k smrti unaven zemřel dne 17. září 1619.

Jaká to nevýslovně hořká smrt! Věc, pro kterou opat Selender celý svůj život bojoval, ztracena, Broumovští vítězi, statky klášterní v rukou povstalců, konvent rozptýlen, on sám ve vyhnanství, bídě a chorobě. Schvácen ustavičným rozčilováním byl již v Broumově nemocen, když úpěnlivě Miltice prosil, aby mu ponecháno bylo něco peněz pro léky. Nyní jej nemoc sklátila úplně. Opat Selender zemřel co mučedník v boji za sv. katolickou víru. Císařem poslán na stanoviště boje nejtěžšího konal celý svůj život horlivě povinnost svou, až v povinnosti té obětoval i život.

Mrtvola šlechtného bojovníka pochována nejprve v malém, svatému Vavřinci zasvěceném kostelíku domašovském a roku 1660 převezena do Broumova.

Co po útěku opatově v Broumově se asi dělo, lze si pomyslit. Lůza pouliční slavila orgie, klášter vydrancován, jediný zbylý kněz v okovech vyveden na náměstí a zde do naha svléknut a mučen způsobem nejohavnějším; obrazu opata Selendra vypíchaný oči, nos a ruce, a obraz pošlapán; archivalie většinou zničeny, kostelní poklad, v jisté klášterní stodole zakopaný, vyzdvižen a mezi lid rozdán; na náměstí obléknut hastroš do roucha benediktinského, pověšen s jekotem na šibenici a připevněn naň nápis: Totoť jest Wolfgang opat; po nějakém čase s šibenice sundán a okny klášterními shozen, aby též Broumov měl jakousi defenestraci.

Statky klášterní zabrány kommissařem stavovským a rozprodány. Část koupilo město, avšak na dluh, za 54 tisíc kop; část koupil nepřítel opatův Seidl (mladší). Nemohouc ohromné sumy a úroky platiti, ukládalo pak město obyvatelům výminečné dávky, ano bralo jim zásoby a hotové peníze. Již tím kvačila na Broumovské nemesi, neboť stav věcí stával se v Broumově nesnesitelným. Když pak řízením Božím bitva na Bílé Hoře rázem přeměnila situaci v Čechách, dali se hlavní vinníci Broumovští na útěk.

Jakási obec lutheránská však i po tom, když řád benediktinský do Broumova zpět uveden, zůstala a

kostela svého užívala. Ano pastor Bittner (Pöttich) dosti směle si vedl, až jej dekret Liechtensteinův teprve dne 28. listopadu 1622 vypověděl. *) Nyní konečně, před vánocemi r. 1622, kostel uzavřen a novému opatovi odevzdán. Budova stála pak netknuta až do roku 1676, kde ji opat Tomáš dal zbourati. Dnes zde stojí kostelík sv. Václava, r. 1729 zbudovaný. Na místech bývalého hřbitova byli po dlouhý čas rámce soukenické, nyní pak je zde klášter ctihodných sester Boromejských, jež zde utěšeně působí.

Odboj svůj Broumovští sice velmi trpce odpykali hrůzami války třicetileté. Sotva však tato ukončena, obnovili jej opět a opakovali napotom několikráte: důkaz to nový, že pohnutky popsaného námi odboje nebyly náboženské, nýbrž politické, autonomní. Snaha po vymanění se z poddanosti, snaha to snadno vysvětlitelná, táhne se dějinami města Broumova jako červená niť.

* * *

Na konec prosíme laskavého čtenáře, by nakolik v možnosti jeho jest, napomáhal vyvracet omyly o otázce broumovské, jakoby ukrutnost opata Selendra bývala příčinou broumovského pozdvižení, jakoby on byl kostelík násilně dal uzavřítí atd. Každý upřímný katolík památce tohoto muže smí a má žehnati.

*) Originál listu Liechtensteinova v archivu rajhradském.

OBSAH.

	Stránka
Úvod	5
1. Mravní stav v Broumově a první počátky lutheránství	9
2. Proces r. 1587 u král. komory české vedený	12
3. Reformační pokusy opata Selendra až do majestátu	24
4. Odboj Broumovských po udělení majestátu	34
5. Process 1609—1610	37
6. Stavba kostela	41
7. Boj o kostel	46
8. Katastrofa	52

